बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan)

(अन्तिम प्रतिवेदन)

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

विशालटार, धादिङ, वाग्मती प्रदेश

जेठ २०७७

दस्तावेज/प्रतिवेदन

दस्तावेज :	*बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना*
सहयोग :	*भूकम्प पश्चातको पुनःनिर्माणको लागि वेलायत सरकारको सहयोग (पुर्णिमा)*
परामर्शदाता :	*सपोर्ट फर डेभलपमेन्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सि प्रा.लि., काठमाडौं*
मिति :	*२०७७*

कृतज्ञता ज्ञापन

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री पित्त बहादुर डल्लाकोटी, उपाध्यक्ष श्री देवी प्रसाद सिल्वाल, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री लक्ष्मण भटराई तथा कार्यपालिका सदस्यहरू, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू, पूर्णिमा परियोजनाको विज्ञ समूह, लगायत सबैमा परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं । त्यसैगरी, यस कार्यमा रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नुहुने सरोकारवालाहरूमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

एस.डि.आई.सि. परिवार

विषय सूची

परिच्छेद - एक : परिचय ५

१.१ पृष्ठभूमि ५

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य ५

१.३ कार्यक्रमको विषय क्षेत्र ६

१.४ कार्यक्रम संचालन विधि तथा प्रक्रिया ६

१.५ अध्ययनको सीमा ८

परिच्छेद - दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय १०

२.१ प्रशासनिक विभाजन र मुख्य वस्तीहरू १०

२.२ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था १०

२.३ जनसांख्यिक अवस्था ११

२.४ सांस्कृतिक अवस्था १२

२.५ आर्थिक अवस्था १३

२.६ गाउँपालिकाको मानवीय संशाधन १३

२.७ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति १४

परिच्छेद - तीन : राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १५

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्वन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था १५

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था १८

३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण २०

परिच्छेद - चार : राजश्व नीति, संयन्त्र तथा आय संकलनको अवस्था २९

४.१ राजस्व परिचालन सम्वन्धी नीति तथा संयन्त्र २९

४.२ विगतको आय परिचालनको अवस्था ३०

४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता ३१

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु ३२

परिच्छेद - पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना ३४

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना ३४

परिच्छेद - छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ३९

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ३९

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण ४१

परिच्छेद- सात : कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन ४३

परिच्छेद - आठ : निष्कर्ष तथा सुझाव ४४

८.१ निष्कर्ष तथा सुझाव ४४

अनुसूचीहरु ४६

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरु ४७

अनुसूची २ : तथ्यांकरसूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम ४८

अनुसूची ३ : राजस्व परिचालन तथा योजना तर्जुमा सम्वन्धी कार्यशालाको माईन्युट तथा उपस्थिति विवरण ५२

अनुसूची ४ : अन्तिम कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति विवरण ५५

अनुसूची ५ : राजस्व परामर्श समिति राजस्व प्रक्षेप०ा गरि कार्यपालिकामा पेश गर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा ५७

अनुसूची ६ : आ.व. २०७७०७८ का लागि आर्थिक विधेयक मस्यौदा नमूनाको रूपमा ५८

परिच्छेद - एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि बाग्मती प्रदेश अन्तर्गत धादिङ जिल्लाको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले यो राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan - RIAP) प्रतिवेदन तयार गरेको छ। दातृ तथा विज्ञ संस्थाहरुको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा गाउँपालिकाले तयार गरेको यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले गाउँपालिकाको राजस्व सुधारमा गर्नुपर्ने कार्यहरूलाई मार्गदर्शन गर्नुका अतिरिक्त गाउँपालिकाको आगामी वर्षहरूको आय बजेट तयार गर्न आधार उपलब्ध गराउने छ। यस प्रतिवेदनमा निम्न विषयवस्तुलाई समेटिएको छ :

१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य, उद्देश्य तथा तयारी विधि
२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय
३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता
४. आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलनको अवस्था
५. राजस्व सुधार कार्ययोजना
६. आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण
७. निष्कर्ष तथा सुझाव
८. अनुसूची (आगामी आ.व.का लागि आर्थिक ऐनको मस्यौदा सहित)

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ। यस परिप्रेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन जान्छ।

नेपालको राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनवटै तहका सरकारले गर्ने व्यवस्था नेपालको संविधानले गरेको छ। स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा गर्ने विकास निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ठूलो लगानी आवश्यक देखिन्छ। यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैरकर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ। साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत रहेको छ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार संचालन ऐनले आन्तरिक आय परिचालन गर्नसक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि स्थानीय तहका सरकारहरुले ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न नसकिरहेको स्थिति छ। यसको मुख्य कारणमा स्थानीय सरकारको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा

तथ्यांकको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदिको स्थापना तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

राजस्व प्रक्रियामा सुधारका लागि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्दति अवलम्न गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । कार्यक्रमले गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकार पक्षहरूलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा अभिमुखीकरण, आन्तरिक आय सुधारका लागि समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी कार्ययोजना तयारी तथा आयको प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने दस्तावेज हुने हुँदा गाउँपालिकाले प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरुको आकार आँकलन गर्न सहज हुनेछ ।

१.३ कार्यक्रमको विषय क्षेत्र

यस कार्यक्रमले देहाय अनुसारका क्षेत्रहरु समेटेको छः

- गाउँपालिकाको आय अधिकार तथा सुधार योजना सम्बन्धमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू, कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरु, गाउँपालिकाका शाखा तथा उपशाखा प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू, प्रमुख राजनीतिक दल तथा उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि र अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- आन्तरिक आय वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- राजस्व प्रशासनको संस्थागत व्यवस्था तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- आयका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाले अपनाउनु पर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ कार्यक्रम संचालन विधि तथा प्रक्रिया

उल्लेखित कार्यका लागि सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, सहभागितामूलक छलफल जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू **अनुसूची १** मा दिइएको छ ।

१.४.२ तथ्यांक-सूचना संकलन फाराम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात परामर्शदाताहरूबाट तथ्यांक र सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्यांक संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फाराम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.३ तथ्यांक सूचना संकलन

अध्ययनका क्रममा परामर्शदाताद्वारा विभिन्न विधिहरुको प्रयोग बाट आवश्यक तथ्यांक तथा सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा निम्न क्षेत्रगत तथ्यांक एवं सूचनाहरू संकलन गरियो :

- गत वर्ष तथा चालु वर्षको हालसम्मको यथार्थ आय विवरण
- राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना ।

१.४.४ राजस्व परिचालन तथा योजना तर्जुमा सम्वन्धी छलफल कार्यशाला

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यक्रम अन्तर्गत् गाउँपालिकामा एक दिने कार्यशाला गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । २०७७ जेठ ३२ गते संचालित उक्त कार्यक्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कर्मचारीहरू लगायत गरि जम्मा १४ जनाको सहभागीता रहेको थियो । दुई सत्रमा संचालित उक्त कार्यक्रमको पहिलो सत्रमा गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनसम्बन्धी व्यवस्थाहरुका साथै राजस्व सम्भावना माथि छलफल गरिएको थियो । दोस्रो सत्रमा गाउँपालिकाको व्यवसाय (संघ तथा संस्थाहरु) दर्ता सम्बन्धी व्यवस्थाका साथै व्यवसायको वर्गिकरण र करका दरहरुकमा छलफल गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा छलफल गरिएको विषयवस्तुहरुको माईन्युट तथा उपस्थिति विवरण **अनुसूची ३** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.५ दस्तावेज अध्ययन तथा तथ्यांक विश्लेषण र मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

समूहगत छलफल, अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्याङ्कीय विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी प्राप्त नतिजा तथा जानकारीहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

१.४.६ मस्यौदा दस्तावेज पेश तथा सुझाव संकलन

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मुख्य सरोकारपक्षहरू गाउँपालिका लगायत सहयोगी निकाय समक्ष २०७७ साल आषाढ ७ गते पेश गरिएको थियो । गाउँपालिकाले आषाढ १० गते भित्र गाउँसभा बसि आ.व. २०७७/०७८ को लागि आय अनुमान र आर्थिक ऐन समेत तर्जुमा गर्नुपर्ने प्रावधान लाई मध्यनजर गर्दै आर्थिक ऐनको मस्यौदा समेत पेश गरिएको थियो । उक्त मस्यौदा प्रतिवेदन उपर गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाका कर्मचारी तथा पुर्णिमा परियोजनाका कर्मचारीबाट थप तथ्यांक तथा सूचना सहित सल्लाह सुझाव प्राप्त भएको थियो ।

१.४.७ अन्तिम दस्तावेज तयारी तथा पेश

उल्लेखित मस्यौदामा प्राप्त सुझावहरु समेटी दस्तावेजलाई अन्तिम रुप प्रदान गरियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना, राजस्व प्रक्षेपण तथा आर्थिक ऐन सहितको अन्तिम दस्तावेज गाउँपालिकामा २०७७ आश्विन ४ गते पेश गरिएको थियो ।

१.४.८ अन्तिम दस्तावेज प्रस्तुती कार्यशाला

विश्वव्यापी रुपमा महामारीको रुप लिईरहेको कोभिड - १९ का कारण अन्तिम दस्तावेज पहिले नै तय गरिएको समयमा प्रस्तुत गर्न सम्भव भएन । सोही अवस्थालाई विचार गरि २०७७ मंसीर २९ गतेका दिन गाउँपालिकाको एक दिने प्रस्तुती कार्यशाला आयोजना गरियो । गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष तथा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्री देवी प्रसाद सिल्वालको अध्यक्षतामा संचालन भएको थियो । कार्यक्रममा गाँउपालिकाका अध्यक्ष श्री पित्त बहादुर डल्लाकोटी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री लक्ष्मण भट्टराई लगायत गाउँकार्यपालिकाका सदस्यहरु, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरु तथा पुर्णिमा कार्यक्रमका कर्मचारीहरु गरि जम्मा ५० जनाको उपस्थिति रहेको थियो । कार्यक्रममा सहभागीहरुको नामावली **अनुसूची ४** मा दिइएको छ ।

उक्त कार्यक्रममा परामर्शदातृ संस्थाको तर्फवाट दामोदर गिरी र विमल पोखरेलल शिर्षगत रुपमा मुख्यत: निम्न विषयवस्तुहरु प्रस्तुत गर्नुभएको थियो:

- राजस्व सुधार कार्ययोजना दस्तावेज प्रस्तुती तथा छलफल
- राजस्व सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा व्यवहारीक पक्षहरुको जानाकारी
- व्यवसायकर सम्बन्धी कार्यविधिको मस्यौदा प्रस्तुती तथा मुख्य पक्षहरुमा छलफल
- प्रभावकारी व्यवसाय कर प्रशासनको आवश्यकता र उपाय आदी ।

गाउँपालिकाका राजस्व शाखा प्रमुख श्री परशुराम घिमिरेले संचालन गर्नु भएको थियो । कार्यक्रमका अन्त्यमा सहभागिको तर्फ बाट वडा नं. ५ का वडा अध्यक्ष श्री रोशन कुमार शिलवालले मन्तव्य व्यक्त गर्दै कार्यक्रम निकै सान्दर्भिक र आवश्यक रहेको बताउनु भएको थियो । प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री लक्ष्मण भट्टराईले राजस्व परिचालनमा गाउँपालिकाले गरिरहेको प्रयास र आगामी दिनमा कार्ययोजना अनुरुपका कृयाकलापहरु गर्ने प्रतिबद्धता जनाउदै समापन मन्तव्य राख्नु भएको थियो । अन्त्यमा सहभागी तथा सहयोगी निकायहरु सबैलाई धन्यवाद दिदै कार्यक्रम समापन गर्नु भयो ।

१.४.९ दस्तावेजको अन्तिम रूप

गाउँपालिकाका राजस्वसंग सम्बन्धित मूख्य सरोकारवालापक्षहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाहरू प्रदान गुर्नभएको थियो । त्यसैगरी मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी प्राप्त सार्न्दभिक सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई समावेश गरी यो अन्तिम अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

१.५ अध्ययनको सीमा

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन् :

- विश्वव्यापी महामारी कोभिड १९ को संक्रमणका कारण गाउँपालिकामा व्यवस्थित छलफल र अभिमुखीकरण तथा स्थलगत अवलोकनमा वाधा परेको छ । यसले गर्दा गाउँपालिका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुसँग विस्तृत अन्तरक्रिया हुन नसकी टेलफोन, इमेल र अन्य विद्युतीय माध्यमलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।
- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्यमा गाउँपालिका कार्यालयको अभिलेख, आवधिक प्रगति प्रतिवेदनहरु तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई आधार लिइएको छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका

जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसँग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू समावेश गरिएको छ ।

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ । तथ्यांक संकलनको लागि विस्तृत स्थलगत सर्भेक्षण कार्य भएको छैन ।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक संन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि क्रियाकलापहरूले भविष्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्यांकहरू प्राप्त गर्न कठिन भएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।

परिच्छेद - दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको आय परिचालनसँग प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सम्बन्धित विषयवस्तुहरूलाई समावेश गरिएको छ। यसले गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था तथा गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमतालाई चित्रण गरेको छ।

२.१ प्रशासनिक विभाजन र मुख्य वस्तीहरू

बेनिघाट रोराङ गाउँपालिका नेपालको पछिल्लो प्रशासनिक विभाजन अनुसार वागमती प्रदेश अन्तर्गत धादिङ जिल्लाका १३ स्थानीय तहहरू मध्ये एक पर्दछ। नेपाल सरकारले मिति २०७३/११/२२ मा देहाय बमोजिम साविकका गा.वि.स.हरू महादेवस्थान, बेनीघाट, धुषा र जोगिमारा समेटर १० वटा वडाहरू कायम गरिएको हो। हाल बेनीघाट रोराङ गाउँपलिकाको संरचना यसप्रकार रहेको छ। गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजन तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १ : वडा विभाजन सम्वन्धी विवरण

वडा नं.	समावेश भएका गाविस	साविकको वडाहरु	वडा केन्द्र	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)
१	महादेवस्थान	६ - ९	सिमटार	
२	महादेवस्थान	१ - ५	ताल्ती महादेवस्थान	
३	बेनीघाट	१, २, ९	रिचोकटार	
४	बेनीघाट	३ - ५	इराङ भञ्ज्याङ	
५	बेनीघाट	६ - ८	बेनीघाट	
६	धुषा	७ - ९	वर भञ्ज्याङ	
७	धुषा	१ - २	चरौदी बजार	
८	धुषा	३ - ६	विदाङ	
९	जोगिमारा	६ - ९	मझिमटार	
१०	जोगिमारा	१ - ५	खेर भञ्ज्याङ	

स्रोतः वस्तुगत विवरण, बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका, २०७६

२.२ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको भूअवस्थिति २७.८०८३ उत्तरी अक्षांश र ८४.७६९१ पूर्वी देशान्तरमा कूल २०६.५२ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ। यस गाउँपालिकाको नक्सा हेर्दा तेर्सो लामो आकारमा रहेको देखिन्छ। यसको पूर्वमा धादिङ जिल्लाकै गजुरी गाउँपालिका, पश्चिममा चितवन जिल्लाको इच्छाकामना गाउँपालिका, उत्तरमा धादिङकै सिद्धलेक गाउँपालिका र गोरखा जिल्लाको गण्डकी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा चितवन जिल्लाको कालिका र राप्ती नगरपालिका तथा मकवानपुर जिल्लाको कैलाश र राक्सिराङ गाउँपालिका जोडिएको छ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको बेनीघाट, धुषा तथा जोगीमाराको केही भाग नेपालको राजधानी जोड्ने मुख्य राजमार्गसँग जोडिएको छ। यस गाउँपालिकामा मुख्यगरि मलेखु, वेनीघाट, चरौंदी, हुग्दी, सलाङघाट, मझिमटार जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रहरु रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको सबै वडामा सडक पुगेको भएता पनि कच्ची भएकोले बर्खायाममा भने गाडीको आवत जावत हुन जटिल छ। यस गाउँपालिकाको बेनीघाट र धुषाका अधिकांश क्षेत्रहरुमा नगदेवाली तथा कृषिको लागि एकदमै महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा परिचित छ।

यस गाउँपालिका भित्र पर्ने मलेखु, वेनीघाट, विशालटार, चरौदी, हुग्दी, मझीमटार, सलाङ्घाट जस्ता मुख्य बजार क्षेत्रलाई निर्माण सामाग्री, खाद्यान्न तथा तरकारी एकदमै राम्रो बजार मानिन्छ । पृथ्वी राजमार्गमा गर्ने मलेखु बजार देशभरी मै माछा बजारको लागि चिर परिचित छ ।

यसरी नै भू–सूचना प्रणालीको आधारमा यस गाउँपालिकाको भू उपयोगको अवस्थितिलाई वर्गिकरण गरेर हेर्दा गाउँपालिकाको ४१ प्रतिशत खेतीयोग्य जमीन, ३८.०२ प्रतिशत भूभाग वनजङ्गलले ढाकेको छ । त्यसैगरी पानीले ओगटेको क्षेत्र ०.५२ प्रतिशत, चट्टानी भूभाग ०.३६ प्रतिशत र अन्य १९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको भू-उपयोग सम्वन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका नं. २ : गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्वन्धी विवरण

भू उपयोग	प्रतिशत	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)
खेतीयोग्य जमीन	४१	८५.७३
वन जंगल	३८	७८.५२
पानीले ढाकेको तथा बालुवा क्षेत्र	१.८१	०१.०८
चट्टानी क्षेत्र	०.३१	००.७४
अन्य	१९.५९	४०.५२
जम्मा	**१००**	**२०६.५२**

स्रोतः वस्तुगत विवरण, बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका, २०७६

गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रमा बगेका नदीनाला तथा खोलाहरूले प्रशस्त जलभण्डारण गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रुपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ । साथै यी नदी र खोलाहरुको कारण मानव जीवनलाई चाहिने खानेपानी, सिंचाई र मत्यपालन सहजता उपलब्ध भएको छ । यस गाउँपालिकामा वग्ने मुख्य नदी त्रिशुली हो, यस नदीले गाउँपालिका मात्र नभएर धादिङ जिल्ला र समग्र वाग्मती प्रदेश कै सिमानको काम गरेको छ । यहाँ रहेका मुख्य खोलाहरुमा मलेखु खोला, चरौंदी खोला, हुग्दी खोला, जताङ रहेका छन् ।

यस रोराङ गाउँपालिका ठूलो पर्यटकीय क्षेत्रको सम्भावना बोकेको गाउँपालिकामा हो । यहाँ साहसिक जलयात्रा, जैविक र भौगोलिक विविधता, तथा नेपालका अति पिछडिएका चेपाङ्ग जातीहरुको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भाषिक विविधता जस्ता पक्षहरुको उजागर गर्न सकेमा पर्यटनका माध्यमबाट यस गाउँपालिकाको कायापलट हुने प्रचुर सम्भावना छ ।

२.३ जनसांख्यिक अवस्था

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको वि.संस २०७५ मा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार कुल जनसंख्या ३३०२९ र कुल घरधुरी ५८५४ रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा वडागत जनसंख्याको तुलनात्मक विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या वडा नं २ मा रहेको छ जसमा जम्मा जनसंख्या ४,१३५ (पुरुष २०१४ जना र महिला २१२१ जना) रहेका छन् भने घरधुरी संख्या ९९५ रहेको छ । त्यस्तै सबैभन्दा थोरै जनसंख्या भएको वडा नं. ९ रहेको छ, जसको जनसंख्या १,९४६ (पुरुष ९६१ जना, महिला ९८४ जना) रहेका छन् भने घरधुरी संख्या ४५९ रहेको छ । सबैभन्दा बढी जनघनत्व वडा नं ६ मा ९४१ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ भने सबैभन्दा कम जनघनत्व वडा नं ३ मा १६२ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी. रहेको छ । यसअघि २०६८ सालमा सम्पन्न जनगणना अनुसार कुल जनसंख्या ३१४७५ रहेकोमा पुरुष १५८५२ र महिला १५८२३ रहेका थिए, जहाँ घरधुरी ६१६९ थिए । यससम्बन्धी थप विवरण देहायअनुसार तालिकामा दिइएको छ :

तालिका नं. ३ : वडागत जनसंख्या तथा घरधुरी

वडा नं.	पुरुष	महिला	जम्मा	घरधुरी
१	१२११	१२६५	२५७६	३७५
२	२६६२	२५५२	५२१४	८४८
३	१८०७	१७५१	३५६५	७१४
४	१३७६	१३३२	२७०८	४९१
५	१७६३	१६९७	३४६०	६७९
६	१२७९	१२११	२४९०	४२६
७	१२८९	१२२९	२५१८	४५७
८	१२१०	११८९	२३९९	४१५
९	१७०३	१६५४	३३५७	६२९
१०	२४०६	२३३६	४७४२	८२०
जम्मा	१६८०२	१६२२७	३३०२९	५८५४

स्रोत: वस्तुगत विवरण, बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका २०७५

२.४ सांस्कृतिक अवस्था

हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको बाहुल्यता रहेको यस गाउँपालिकामा अपनाइने प्रमुख संस्कार कुलपुजा, ब्रतबन्ध, विवाह, काजकृया, न्वारन, तिथी श्राद्ध, सोह्रश्राद्ध औंशि, पूर्णीमा, सक्रान्ति, एकाह, होमहोमादी, यज्ञ, सप्ताह, रुद्रीपाठ आदि रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न ऐतिहासिक र धार्मिक स्थलहरु तथा सांस्कृतिक स्थलहरुको पनि विशेष महत्व रहेको देखिन्छ । यी स्थलहरुमा विशेषता महत्वपूर्ण दिनहरुमा विशेष समारोह, उत्सव, जात्रा र मेलाहरुको आयोजना गर्ने गरिएको पाइन्छ । चरौदिको पशुपति मन्दिर, शंखादेवी मन्दीर, महादेव स्थान मन्दिर, तीन कन्या मन्दीर, गौमति मन्दिर, महाकाली मन्दिरहरुमा विशेष उत्सवहरुको आयोजना गर्ने गरिएको पाइन्छ । दशै, तिहार, तिज, शिवरात्री, कृष्णाष्टमी, न्वागी, ल्होसार लगायतका चाडपर्वहरु यहाँ स्थानीय स्तरमा मनाउने गरिन्छ । आ आफ्ना धर्म अनुसार चाडपर्वहरु फरक फरक मनाइन्छ । यहाँ सबैभन्दा धेरै हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरुको वसोवास रहेको छ, जुन कुल जनसंख्याको ८१ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी वौद्धधर्मालम्वीहरु ७ प्रतिशत र इशाई धर्म मान्नेहरु करिब २ प्रतिशत रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकामा विभिन्न जाती, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरू बसोबास गर्दछन् । सबै जातजाती र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरू छन् । जातिगत हिसावले यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै चेपाङ जातिको वसोवास रहेको छ जुन कुल जनसंख्याको १ चौथाई रहेका छन् । त्यसैगरी दोस्रोमा क्षेत्री १२.८८ प्रतिशत, ब्राम्हण १०.८० प्रतिशत, दलित ८.५८ प्रतिशत, मगर ८.३२ प्रतिशत, नेवार ५.१४ प्रतिशत र गुरुङ ४.४८ प्रतिशत रहेका छन् ।

२.५ आर्थिक अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सम्भाव्यता र अवसर अन्तर्गत परम्परागत तथा व्यवसायीक कृषि, पर्यटन तथा होटेल व्यवसाय, साना तथा मझौला उद्योगहरू र सेवाजन्य व्यवसाय आर्थिक विकासको सम्भाव्यताका क्षेत्रको रुपमा रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकाको मलेखु, वेनीघाट, चरौदी, मझिमटार लगायतका बजारहरुमा राजमार्ग आश्रित होटेल रेष्टुराँहरु ठूलो संख्यामा उपलब्ध छन् । गाउँपालिकाका प्रमुख बजारहरुको नजिक काठमाडौं र चितवनको ठुला ठूला उपभोक्ता बजारसम्म यहाँका उत्पादनहरू पुऱ्याउन सके गाउँपालिकाको आर्थिक विकासका लागि ठूलो योगदान हुनेछ । चिनिया लगानीमा नेपालकै ठूलो सिमेन्ट उद्योगको रुपमा हुवाजिङ सिमेन्ट उद्योग स्थापना भएको छ । यस उद्योगले पूर्ण क्षमतामा उत्पादन शुरु गरेको खण्डमा गाउँपालिकाको समग्र जनसंख्याले रोजगारी र बजारको अवसर प्राप्त गर्ने देखिन्छ । यसैगरी त्रिशुली नदीमा र्‍याफ्टीङ व्यवसाय र यससँग सम्वन्धित रिसोर्ट होटेलहरु गाउँपालिकाको आर्थिक विकासका लागि अर्को महत्वपूर्ण स्रोत मानिन्छन् ।

तालिका नं. ४: घरपरिवारको पेशागत आम्दानीका मूख्य स्रोतहरू

पेशागत विवरण	परिवार संख्या	प्रतिशत
कृषि, पशुपालन	४९१७	८३.९९
व्यापार व्यवसाय	६३५	१०.८५
सरकारी सेवा	६७	१.१४
निजी क्षेत्र जागिर	१३१	२.२४
अन्य	१०४	१.१८
जम्मा	**५८५४**	**१००**

बेनिघाट रोराङ गाउँपालिकामा सवैभन्दा धेरै ८४ प्रतिशत परिवार कृषि र यससँग सम्वन्धित पेशाबाट प्राप्त आम्दानीमा बाँचिरहेको देखिन्छ । यसैगरी दोस्रोमा व्यापार व्यवसायमा आश्रित परिवार देखिन्छ भने त्यसपछि निजी क्षेत्रको सेवा र जागिरबाट प्राप्त आम्दानीमा आश्रित परिवार २.२४ प्रतिशत रहेका छन् । सरकारी सेवामा आश्रित परिवार अत्यन्त सानो संख्यामा रहेको देखिन्छ ।

२.६ गाउँपालिकाको मानवीय संशाधन

नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ वैशाख ३१ गते सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत् गाउँपालिकाको कार्य संचालन भएको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका १० वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा ५४ जना गाउँसभा सदस्यहरु रहेका छन् ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत छन् । यस गाउँपालिकामा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत १, अधिकृतहरु ५, प्राविधिक अधिकृतहरु ५, स्वास्थ्य सेवाका प्राविधिक ५१ सहित कुल ११९ कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् ।

तालिका नं. ५: गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको संख्या

क्र.सं.	पद	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	१
२	प्रशासकीय अधिकृत	१
३	लेखा अधिकृत	१
४	योजना अधिकृत	१
५	शिक्षा अधिकृत	१
६	इन्जिनियर	२
७	कृषि तथा पशु विकास अधिकृत	०

क्र.सं.	पद	संख्या
८	सुचना प्रविधि अधिकृत	१
९	स्वास्थ्य संयोजक	१
	स्वास्थ्य सम्वन्धि विभिन्न पदमा	५१
१०	रोजगार संयोजक	१
११	कानुन सहजकर्ता	१
१२	लेखापाल	२
१३	पशु विकास प्राविधिक (कृषि प्राविधिक)	२
१४	अ.ई.	२
१५	आन्तरिक लेखा परिक्षक	१
१६	कम्प्युटर अपरेटर	१
१७	सामाजिक परिचालक	५
१८	योजना सल्लाहकार	१
१९	हलुका सवारी चालक	२
२०	कार्यालय सहयोगी	३
२१	वडा सचिव पांचौं	५
२२	वडा सचिव चौंथो	५
२३	अ.स.ई.	५
२३	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	२
२४	कार्यालय सहायक	२
२५	शिक्षा प्राविधिक सहायक	१
२६	एम.आई.एस.अपरेटर	१
२७	फिल्ड सहायक	२
२८	सुरक्षा गार्ड	४
२९	कार्यालय सहयोगी	१०
कुल		**११९**

२.७ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति

गाउँपालिकाको सदरमुकाम पृथ्वी राजमार्गको आसपास विशालटारमा रहेको छ । पूर्ववर्ती कृषि सेवा केन्द्रको भवनमा तल्ला थप गरी अस्थायी कार्यालय सञ्चालित छ भने सोही आसपास गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माणाधीन रहेको छ । गाउँपालिकासँग साविक ४ वटा गाविसका भवन, कृषि तथा पशु सेवा केन्द्रका भवनहरु, स्वास्थ्य चौकी तथा सामुदायीक स्वास्थ्य केन्द्रका भवनहरु रहेका छन् तिनीहरुलाई वडा कार्यालय र सेवा शाखा कार्यालयहरुका रुपमा उपयोग गरिएको छ ।

क्र. सं.	स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति	संख्या
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर)	१
२	टिपर	१
३	मोटरसाईकल	७

परिच्छेद - तीन : राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा उपलब्ध कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई शीर्षकगत रुपमा विस्तृत विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण भई पहिचान गरिएको मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमीकर (मालपोत)
- घर बहाल कर
- सवारी साधन कर
- व्यवसाय कर
- मनोरञ्जन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- दण्ड जरिवाना

संघीय कानुन (**स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४**) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) गाउँपालिका वा गाउँपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

- सम्पत्ति करः आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने । *(आर्थिक ऐन, २०७५ र केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- भूमि कर (मालपोत): आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । *(आर्थिक विधयक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- घर जग्गा बहाल करः कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- व्यवसाय करः पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- सवारी करः टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- पार्किङ् शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा*(खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)*
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
  - *एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग*
  - *ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग*
- नक्सा पास दस्तुर
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने *(केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*

- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।

- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार ब्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानुन (**अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४**) ले स्थानीय तहलाई निम्नअनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित ब्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा गाउँपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- *प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने*
- *आयोगले निर्धारण गरेको निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँट गर्ने*
- *प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने*

(ख) राजस्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने
  - *आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने*
  - *स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने*

- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत
  - *प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने*

(ग) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदान: खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदान: कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदान: पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- विशेष अनुदान: कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने
-

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)
- कर नलाग्ने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका नं. ६: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
क.	करतर्फ			
१	भूमि कर (मालपोत)	✓	✓	✓
२	सम्पत्ति कर	✓	✓	✓
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	निकै न्यून	✓	
४	घर जग्गा बहाल कर	✓	✓	✓

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
५	व्यवसाय कर	✓	✓	✓
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	✓	✓	
७	विज्ञापन कर	✓	✓	✓
ख.	**गैरकरतर्फ**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	✓	✓	✓
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	✓	✓	✓
३	नक्सापास दस्तुर	✓	✓	✓
४	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	✓	✓	✓
५	बहाल विटौरी शुल्क	✓	✓	
६	पार्किङ्ग शुल्क	✓	✓	
७	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट आय	✓		
८	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	✓		
९	स्थानीय खानेपानी महसुल	✓		
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, र्‍याफ्टीङ वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवामा सेवाशुल्क	✓	✓	
११	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्ययमशाला, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)	✓	✓	✓
१२	सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क	✓	✓	✓
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म)	✓	✓	✓
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग सिफारिस दस्तुर	✓	✓	
१५	वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	✓	✓	✓
१६	दण्ड जरिवाना	✓		

गाउँपालिकामा उल्लेखित मध्ये करका शीर्षकतर्फ मालपोत र सम्पत्ति कर दुबै संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ न्यून असुली देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । ब्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।

त्यसैगरि गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क र त्रिशुली नदीमा हुने र्‍याफ्टीङमा शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका लागि पृथ्वी राजमार्ग क्षेत्रमा सम्भावना देखिन्छ तर हाल यसतर्फ प्रयास भएको छैन । सरकारी सम्पत्ति (जेसीबी, प्रोजेक्टर) को बहाल लगाउन सकिने भएपनि हालसम्म सो शिर्षकबाट आय संकलन भएको छैन ।

समग्रमा जम्मा २३ वटा शीर्षकहरू मध्ये हाल १३ वटा शीर्षकहरुबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजस्व प्रशासन सुधार गरी १८ वटा शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । अन्य शीर्षकका हकमा पनि सम्भावना छ तर असुली शुरु भएको छैन ।

३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था:

गाउँपालिकाको आ.व. २०७६।७७ को आर्थिक ऐनको अनुसूची १ मा एकीकृत/सम्पत्ति करका दररेट र सम्पत्ति मूल्यांकनका आधारहरु उल्लेख गरिएको छ र सो अनुसूचीमा विभिन्न ७ वटा क्याटेगोरीमा घरको मूल्यांकन र १३ वटा क्याटेगोरीमा सम्पत्तिको मूल्यांकनका आधारमा करको दर निर्धारण गरिएको छ । गाउँपालिकाद्धारा उपलब्ध गराइएको आन्तरिक आय विवरणमा आ.व. २०७५/७६ मा सम्पत्ति करबाट रु. २२ लाख ७५ हजार आय भएको तथ्यांक दिइएको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वयन गरिएको र पछि संघीय कानुन संसोधन भई व्यवस्था फेरिंदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेको देखिन्छ ।

संभाव्यता: गाउँपालिकाको पाश्वचित्र विवरणअनुसार यहाँ कुल ६१६९ घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको हुँदा गाउँपालिकामा ढलान वा पक्की घर भएका ७६२ घरधुरी, जस्तापाताको छानो भएका ३९९८ घर, टायल वा स्लेटको छाना भएका ३५० र खरको छाना भएका ७४४ घरधुरी रहेका छन् । यसप्रकार यी चार किसिमका घरहरुलाई गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा उल्लेखित दरमा केही हेरफेर गर्दा क्रमश: वार्षिक प्रतिघर पक्कीको लागि रु. १२००, टायल वा स्लेटको छाना भएका घरको लागि रु. ६००, जस्तापाताको छाना भएका घरको लागि रु. ४०० र खरको छाना भएका घरको लागि रु. १५० का दरले सम्पत्ति कर निर्धारण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । यस अनुसार हुन आउने सम्पत्ति करको गणना निम्नानुसार रहेको छ :

तालिका नं. ७: सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर

करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाता संख्या	करको औसत दर	सम्भाव्य कुल आय (रु.)
ढलान वा पक्की घर भएका करदाता	७६२	१२००	९१४०००
टायल/स्लेटको छानो भएका घर करदाता	३५०	६००	२१००००
जस्तापाताको छानो भएका घरका करदाता	३९९८	४००	१५९९२००
खर वा फुसको छाना भएको घरका करदाता	७४४	१५०	१११६००
जम्मा	**५८५४**		**२७३४८००**

सुधारका पक्षहरू: सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नानुसार रहेको देखिन्छ :

- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित करको दर परिमार्जन गर्ने ।

- सम्पत्ति कर बारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि तालिम संचालन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको सम्बन्धमा नागरिकहरुलाई विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने ।
- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाउँपालिका कार्यालय र सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।

ख मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाको आ.व. २०७५।७६ को आर्थिक ऐनको अनुसूची २ मा दिइए वमोजिम मालपोत वा भूमिकरको दर निर्धारण गरिएको छ । यसमा जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ७ वटा क्याटेगोरीमा वर्गिकरण गरी सोही वमोजिम दर तोकिएको छ । परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार समूहमा वर्गीकरण गर्ने गरिएकोमा यसमा सडकको पहुँचलाई मूख्य आधार वनाइएको छ । जस अनुसार औद्योगिक उपयोगका लागि प्रति रोपनी २००, पृथ्वी राजमार्गसँग जोडिएकाको हकमा प्रति रोपनी ५०, राजमार्ग आसपास कच्ची सडक जोडिएकोमा प्रति रोपनी रु. ३० र रु. २० निर्धारण गरिएको छ । यस शीर्षकमा आ.व. २०७४।७५ मा रु. ५ लाख ५६ हजार र आ.व. २०७५।७६ मा रु. १७ सय बक्यौता असुल भएको छ । यस पालिकामा एकिकृत सम्पत्ति करकै स्वरुपलाई निरन्तरता दिइएको हुनाले मालपोत शिर्षकमा खासै असुली भएको छैन ।

संभाव्यताः

गाउँपालिका प्रोफाइल अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुल १ लाख ६८ हजार ५ सय २० रोपनी खेतीयोग्य जमीन रहेको छ । सो मध्ये करिव ५ प्रतिशत जमीन पृथ्वी राजमार्गसँग जोडिएको र ४० प्रतिशत जमिन कच्ची सडकसँग जोडिएको अनुमान गर्न सकिन्छ । यसप्रकार राजमार्गसँग जोडिएको जग्गामा ४ लाख २५ हजार, राजमार्ग आसपास कच्ची बाटोमा जोडिएको जग्गाबाट १० लाख, अन्य क्षेत्रमा कच्ची सडकमा जोडिएका जग्गाबाट ६ लाख ७५ हजार र अन्य बाट रु. ९ लाख ५० हजार जति असुल हुनसक्ने देखिन्छ । यसप्रकार जमीनको पहुँचका आधारमा मालपोत भूमिकरको हिसाव गर्दा करिब रु. ३० लाख ५० हजार प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । उल्लेखित रकम घर र घरले चर्चेको जग्गामा लाग्ने सम्पत्ति कर बाहेक नै प्राप्त हुनेगरी हिसाव गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

यस सम्बन्धमा सुधारका पक्षहरु देहायअनुसार छन् :

- मालपोतको दरमा सामान्य फेरवदल गर्ने ।
- साविकको वर्गिकरणका आधारमा बढी मूल्य पर्ने जग्गाको यथार्थ लगत तयार पार्ने ।
- आवश्यक पूर्वाधार तयार गरी सबै वडा कार्यालयमा कम्प्यूटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।

ग. घरजग्गा वहाल कर

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असूल गरिने उल्लेख गरेको छ । त्यसैगरी सो ऐनको अनुसूची ३ मा सम्बन्धित धनीबाट १० प्रतिशत वहाल कर लिने भनी उल्लेख गरिएको छ । हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी गाउँपालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो । यसबाट आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा रु. ७ लाख ७४ हजार असुल भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यता

यस गाउँपालिकाको पृथ्वी राजमार्गका बजार क्षेत्रमा केही घर तथा जग्गाहरु बहालमा रहेका छन् । गाउँपालिका भित्र करिब ५० वटा भवनहरु व्यवसायीक प्रयोजनका लागि भाडामा लेनदेन भएका छन् । कुल ६३५ व्यवसाय मध्ये करिब ५० प्रतिशतले मासिक भाडामा घर सटर लिएर व्यापार गरिरहेको देखिन्छ । तर आवासीय प्रयोजनका लागि घर वा फ्ल्याट भाडामा दिइएको खासै देखिंदैन । यसप्रकार वेनीघाट गाउँपालिकामा करिब २०० परिबारले भाडा बापत वार्षिक औषत १ लाख आम्दानी गरेको देखिन्छ । त्यसको १० प्रतिशत कर लिँदा २० लाख त्यसबाट प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जग्गा भाडामा लिएर करिब ७० होटेल व्यवसाय सञ्चालन भएकोमा त्यसबाट वार्षिक औषत १० हजारका दरले करिब ७ लाख प्राप्त गर्न सकिन्छ । समग्रमा बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकामा घरजग्गा वहाल कर बापत करिब २७ लाखसम्म आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

घरजग्गा बहालमा लगाउने र बस्ने व्यक्तिको विवरण व्यवसाय दर्ताको माध्यमबाट अद्यावधिक गर्ने र सोही अनुसार कर असुलीका लागि सूचित गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा अधिकृत पुँजीका आधारमा ७ भागमा वर्गिकरण गरिएको छ । त्यसबाहेक क्रसर उद्योग, फिरफिरे उद्योग, खानी सञ्चालन, ग्याँस उद्योग आदिको अनुमतिका लागि व्यवसाय कर निर्धारण गरिएको छ । सबैभन्दा बढी खानी सञ्चालन र ग्याँस रिफिलिङ उद्योगका लागि रु. ५००००।-, क्रसर उद्योगका लागि रु. २५०००, पाँच करोड भन्दा ज्यादा पुँजी भएका उद्योगको लागि ५००००, र १ लाख सम्मको पुँजी भएको उद्योगका लागि रु. १५०० दर निर्धारण गरिएको छ । तर नविकरणको हकमा यो दर दर्ता भन्दा न्यून निर्धारित छ । बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा कुल रु. १९ लाख ९ हजार ६ सय व्यवसाय कर बापत असुल गरेको र सो असुली व्यवसाय दर्ता र नविकरण दुवै तर्फको योगबाट सम्भव भएको देखिन्छ । चालू आर्थिक वर्षको फागुन मसान्तसम्म यसबाट रु. १२ लाख ६८ हजार ५ सय गाउँपालिकालाई प्राप्त भएको छ ।

संभावना:

गाउँपालिकाको प्रोफाइल अनुसार ठूला उद्योगहरु १५ वटा देखिएका छन् भने ब्यापार ब्यवसाय ६३५ रहेको अभिलेख देखिन्छ । गाउँपालिकाको पृथ्वी राजमार्ग र भित्री सडक आसपास फैलिएको उत्पादन र प्रशोधनमूलक ब्यवसायहरु १०० वटा, मझौला ब्यवसाय २०० वटा, होटेल रेष्टुरेन्टहरु १५० वटा र सानो कारोबारका ब्यापारीक पसलहरु ३०० वटा सम्म रहेको अनुमान गरिएको छ । यस अनुसार उपलब्ध व्यवसाय र गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन र ब्यवसाय करको दररेटलाई सामान्य फेरबदल गर्दा करको सम्भाव्यता निम्नानुसार आँकलन गरिएको छ :

तालिका नं. ८: व्यवसाय करको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	करदाता (व्यापार व्यवसायको स्तर अनुसार)	संख्या	औसत करको दर रु.	संभावित आय रु.
१	ठूला उद्योगहरु	१५	५००००	७५००००
२	उत्पादन तथा प्रशोधन मूलक ब्यवसायहरु	५०	१००००	५०००००
३	होटेल रेष्टुरेन्टहरु	१५०	५०००	७५००००
४	मझौला संस्थागत सेवामूलक ब्यवसायहरु	१५०	१००००	१५०००००
५	खुद्रा किराना ब्यापार	३००	१५००	४५००००
	जम्मा			**३९५००००**

सुधारका पक्षहरूः

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ :

- गाउँपालिकामा संचालित व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- सबैलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा ब्यवसाय दर्ताका लागि घुम्ती शिविर सञ्चालन गर्ने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई पनि लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।

ङ. जडीवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्थाः

यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको छैन । यस गा.पा. को आर्थिक ऐनमा गाउँपालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने उल्लेख गरेको छ । गाउँपालिका आर्थिक ऐनको अनुसूची ५ मा प्रति केजी खोटो रु. १.५, ऊन रु. १, जडिबुटी रु. १० कर लगाइने उल्लेख छ । तर कवाडी मालको कारोबारमा कर निर्धारण गरिएको छैन ।

सम्भावनाः

यद्यपि यस गाउँपालिकामा राजमार्गको बजार ब्यापक रुपमा फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटी (खोटो, वनकस, खर आदि) को संकलन तथा बिक्री सम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र विक्रीको सम्भाब्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, ऊन आदिको अभिलेख विना कारोबार भइरहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ७ लाख सम्म, जडिबुटी र जिवजन्तु तर्फ १ लाख सम्म संकलन हुनसक्ने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः यस कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ :

- यस सँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

च. विज्ञापन कर

हालको अवस्था

विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार–प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल अदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूचि (७) बमोजिम विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका संचित कोषमा राजश्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाले यस शिर्षकबाट विज्ञापनदाताहरुसँग सम्झौता गरी आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा रु. १ लाख प्राप्त गरेको छ, त्यसपछिको वर्षमा यसबाट आय भएको देखिँदैन भने चालू आर्थिक वर्षका लागि पनि रकम अनुमान गरिएको छैन । यसको अर्थ ठेक्का सम्झौता ३ वर्षका लागि भएको भन्ने छलफलको क्रममा सुचना प्राप्त भएको छ ।

सम्भावनाः

बेनिघाट रोराङ गाउँपालिका अन्तर्गत पृथ्वी राजमार्ग आसपास ठूला साना होर्डिङ बोर्डहरु राखिएका तर त्यस वापत वास्तविक दर भन्दा न्यून मात्र कर प्राप्त भइरहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । सो राजमार्ग आसपास ३०० वर्ग फिट सम्मका ५० वटा जति र १०० वर्ग फिटका ५० वटा जति होर्डिङ, ग्लो साइन वा साइन बोर्डहरु राखिएका छन् । तिनीहरुको कर वापत प्रति वर्गफिट औसत रु. ४० ले हिसाव गर्दा वार्षिक करिब रु. ८ लाख प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्यांक संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर पूनरावलोकन गर्ने ।
- न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने

३.३.२ गैरकर राजस्व

क) बिक्रीबाट प्राप्त रकम *(ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)*

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ ।

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा आफनो क्षेत्रभित्र संकलन तथा बिक्री वितरण हुने ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा दहत्तर बहत्तरको संकलन तथा निकासीमा अनुसुची बमोजिम वातावरण तथा सरसफाई शुल्क लगाउने र असुल उपर गरिने उल्लेख गरेको छ । सो वमोजिम अनुसूची १४ मा खोला, नदी र ऐलानी जग्गाको गिटी बालुवा र ग्राभेल प्रति टिप्पर रु. २००० र प्रति ट्याक्टर रु. ८०० शुल्क दर निर्धारण गरिएको छ । त्यसैगरी निजी जग्गाको बालुवा, ग्राभेल, क्रसरको गिट्टी आदिको शुल्क दर प्रति टिप्पर रु. १००० र प्रति ट्याक्टर रु. ४०० निर्धारण गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा यस शिर्षकबाट ५ करोड ३७ लाख ८१ हजार असुल भएको देखिन्छ भने चालू आर्थिक वर्षको फागुन सम्मको विक्री तथा निकाशी शुल्क र वातावरणीय शुल्क वापत रु. १ करोड ९७ लाख ८२ हजार असुल भएको छ ।

सम्भावनाः

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा विक्रीयोग्य वस्तुको आयातन र प्राप्तिको स्रोतका आधारमा मूल्य तोकिए पनि गाउँपालिकाले वार्षिक परिमाण मूल्य निर्धारण गरि ठेक्का वन्दोवस्ती गर्ने गरेको छ । चालू आर्थिक वर्षमा ठेक्का नलागेको हुँदा यस वापतको असुली मासिक अमानतमा गर्ने गरिएको छ । यहाँको मलेखु खोला, चरौंदी खोला, हुग्दी खोला र अन्य ससाना खोलाहरुमा वालुवाको मुख्य स्रोत रहेको र सोही वमोजिम ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको स्रोत विक्री भइरहेको छ । यसवाहेक राजमार्ग आसपास निजी स्वामित्वका ढिस्काहरुबाट समेत वालुवा र ग्राभेल निकाल्ने कार्य हुँदै आएको छ । काठमाण्डौंदेखि टाढा रहेकोले यहाँको गिट्टी वालुवा धादिङका अन्य गाउँपालिकाको भन्दा कम मूल्यमा विक्री गर्नुपर्ने वाध्यता छ । चालू आर्थिक वर्षका लागि गाउँपालिकाले ठेक्का आव्हान गरेको भएता पनि ठेक्का नलागेको हुँदा असुलीमा न्यूनता हुने देखिन्छ । तसर्थ आगामी वर्षका लागि राजमार्ग आसपास त्रिशुली नदी र सवै खोलाहरुको वातावरणीय अध्ययन गरेर विस्तृत रुपमा विक्रीयोग्य परिमाण प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ

। यसो गर्न सकेमा यस शिर्षकबाट गत आर्थिक वर्षको भन्दा करिब २० प्रतिशतसम्म आय वृद्धि हुन गई रु. ६ करोड ५० लाख जति वार्षिक आय संकलन हुनसक्ने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू :

- थप क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन परीक्षण गरी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्ने
- अध्ययन प्रतिवेदनको सिफारिश बमोजिम उत्खनन् तथा बिक्रीका लागि ठेक्का आव्हान गर्ने ।
- अर्थिक ऐन नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारबाही गर्ने र दण्ड जरिवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा शिर्षक र दरलाई पुनरावलोकन गर्ने (वातावरणीय शुल्क लगाउन मिल्दैन) ।

ख) बहाल बिटौरी शुल्क

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाले आफूले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटवजार र सरकारी जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरे वापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानुनी व्यवस्था छ । तर यस गाउँपालिका भित्र हाटबजारको ब्यवस्था छैन । र सार्वजनिक जग्गामा वनेका घरटहराहरुमा समेत विटौरी शुल्क लगाइएको छैन । यसप्रकार बेनिघाट रोराङ गाउँपालिकाले हालसम्म यस शिर्षकमा कुनैपनि आय गरेको छैन ।

संभावनाः

बहाल बिटौरी शुल्कका लागि यस गाउँपालिकाको पृथ्वी राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरुसँग वहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु करिब २०० को संख्यामा रहेका र तिनीहरुसँग वार्षिक १२००० को दरले असुल गर्दा करिब २४ लाख सम्म आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

गाउँपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधारको लागि निम्नानुसार प्रस्ताब गरिएको छ :

- गाउँपालिकाभित्र भएका सार्वजनिक वा सडक अधिकारका जमिनको विवरण संकलन गर्ने ।
- वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत लाग्ने शुल्कलाई उल्लेख गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी हाटबजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा संकलन गर्ने ।

ग) नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रुपले अघि वढेको देखिंदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरुको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि नक्सापास निवेदन दस्तुर रु. १०००, पृथ्वी राजमार्गको आसपास आरसीसी स्टक्चरमा प्रति वर्ग फिट रु. ५ निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षकबाट गत आर्थिक वर्षमा यस गाउँपालिकाले रु. ५ लाख ७७ हजार रकम असुल गरेको छ ।

सम्भावनाः

राजमार्ग र वजार क्षेत्र भएको हुनाले आरसीसी संरचनामा यस अघि नै बनिसकेका घरहरु र अहिले बन्न लागेका घर भवनहरुको नक्सा पास अनुमति प्रभावकारी वनाउनु पर्ने आवश्यकता छ । हाल यस गाउँपालिकामा ७६२ घरहरु ढलानवाला पक्की निर्माण भएको हुँदा तिनीहरु सवैको नक्सापास वा भवन निर्माण इजाजत लिनुपर्ने हुन्छ । त्यसका लागि प्रति घर औषत १२०० वर्गफिट क्षेत्रफल भएमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा उल्लेख भएको औषत दर अनुसार प्रति फिट रु. ५।- र आवेदन दस्तुर ५०० लिँदा हालसम्मको आवेदन तर्फ रु. ७ लाख ६२ हजार र नक्सापास दस्तुर तर्फ रु. ४५ लाख ७२ हजार संकलन हुनसक्ने सम्भावना देखिन्छ । यसैगरी प्रतिवर्ष यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र औषत १०० घर निर्माण हुने भएकोले प्रति वर्ग फिटको रु. ५ दर कायम हुँदा आगामी आर्थिक वर्षमा रु. ७ लाख ५० हजार र आवेदन तर्फ ५० हजार प्राप्त हुनसक्ने देखिन्छ । निर्माण भइसकेका घरहरुको अभिलेखीकरण बापत प्रतिवर्ष २० प्रतिशतका दरले असुल गर्दा थप ९ लाख १५ हजार प्राप्त हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माणलाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउने तर्फ निम्नानुसार पहल गर्न जरुरी देखिन्छ :

- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरी बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने ।
- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान लागु गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।

घ) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्थाः

स्थानीय तहले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्छन् । गाउँपालिकाले ***व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण निर्देशिका २०७६*** तयार गरी सोही अनुरुप व्यवसायहरुको दर्ता गर्ने, इजाजत-पत्र दिने र सो बापत दस्तुर संकलन गरिरहेको भएता पनि उपरोक्त शिर्षकमा गरिएको आय छुट्टै अभिलेख राखिएको पाइदैन ।

सम्भावनाः

गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत र खानी सञ्चालन अनुमति दिंदा गाउँपालिकामा यस्ता व्यवसायिक कार्यहरु करिब २०० रहेको अनुमान गरिएको छ । प्रति फर्म वार्षिक औसत रु. २५०० रजिष्ट्रेशन दस्तुर लिँदा करिब रु. ५ लाख संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- दर्ता तथा अनुमतीका लागी जारी गरिएको निर्देशिकालाई परिमार्जन गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा ब्यवसाय रजिष्टेशन तथा खानी अनुमति दस्तुरको दर उल्लेख गर्ने ।

ङ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर :

हालको अवस्थाः

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गरिआएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा विभिन्न ४२ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर वापत आ.व. २०७५।७६ मा कुल रु. २६ लाख ६७ हजार २ सय ४९ र चालू आ.व. को फागुन सम्म रु. ४७ लाख ११ हजार ४ सय ४४ असुल भएको देखिन्छ ।

तर माथि उल्लेखित हालको असुली रकममा सेवा शुल्क र ब्यवसाय रजिष्टेशन दस्तुर समेत जोडिएको हुनाले ठूलो अंक देखिएको हो ।

सम्भावनाः

कार्यशाला गोष्ठीका दौरान भएको छलफल तथा वर्तमानमा वडाहरूले गर्ने विभिन्न सिफारिशको आधारमा यहाँ वार्षिक कुल १५००० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित कागजान जारी हुने अनुमान गरिएको छ । विद्यमान दर अनुसार प्रति सिफारिश औसत रु. २५० कायम भएमा सिफारिश तथा प्रमाणितबाट वार्षिक कुल रु. ३७५०,००० संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।

च) सेवा शुल्क :

हालको अवस्थाः

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनूसूची १२ मा उल्लेखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसार शुल्क लगाइने उल्लेख गरिएको छ । यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले सडक पूर्वाधारमा मर्मत सम्भार शुल्क र त्रिशुली नदीमा र्‍याफ्टीङ शुल्क लगाउने गरी दर निर्धारण भएको छ । गत आर्थिक वर्षमा सडक मर्मत शुल्क वापत रु. ९ लाख ३७ हजार असुल गरेको छ भने चालू आर्थिक वर्षको फागुन सम्म १८ हजार संकलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावनाः

आगामी आर्थिक वर्षमा पनि उपरोक्त शिर्षकबाट सहज ढंगले रकम प्राप्त गर्न सकिन्छ । यसका लागि निर्धारित ९ वटा सडकहरुमा प्रति टिपर रु. २०० र प्रति कार/जिप रु. १०० मर्मत सम्भार शुल्क लिंदा करिब ३० लाख, र्‍याफ्टीङमा प्रति बोट रु. १५० शुल्क लिंदा वर्षमा करिब ६ हजार बोटसँग करिब रु. ९ लाख र अन्यमा करिब २ लाख प्राप्त हुने सम्भावना देखिन्छ ।

छ) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय :

हालको अवस्था:

हाल यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले कुनै आम्दानी गरेको छैन । विद्यमान भौतिक स्रोतहरुको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा तोकिएको पनि छैन । यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु: जेसीबी एक्साभेटर, सभा हल तथा प्रोजेक्टर बहालमा दिएर आय गर्न सकिने देखिन्छ ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्यांकहरू नभएकाले बाट आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ :

तालिका नं. ९: सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त हून सक्ने आयको सम्भाव्यता विवरण

क्र. सं.	स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति	अनुमानित संभाव्य आय
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर) भाडा	५००,०००
२	टिपर भाडा	२०००००
३	वैठक हल भाडा	३५,०००
४	प्रोजेक्टर भाडा	१५,०००
	जम्मा	**७,५०,०००**

सुधारका पक्षहरू:

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने ।
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

परिच्छेद - चार : राजश्व नीति, संयन्त्र तथा आय संकलनको अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहायअनुसार राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ :

तालिका नं. १०: राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	समितिका व्यक्तिहरु (पद)	समिति (जिम्मेवारी)
१	देवी प्रसाद सिलवाल, उपाध्यक्ष	संयोजक
२	लक्ष्मण भट्टराई, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	रोशन सिलवाल वडाध्यक्ष	सदस्य
४	राधा डल्लाकोटी कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	शारदा थपलिया	उद्योग वाणिज्य संघ
६	सन्तोष अर्याल, लेखा अधिकृत	सदस्य सचिव

राजस्व परामर्श समितिले समितिमा छलफल गरी सर्वसम्मतिले आवश्यकताअनुसार छलफल तथा बैठकहरू गरी राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धि नीतिगत निर्णयहरू गाउँ सभा समक्ष पेश गर्ने गरेको छ । राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा छलफल गरी आ.व. २०७६।७७ मा लागू भएका राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनलाई नै आर्थिक वर्ष २०७६।७७ मा समेत निरन्तरता दिने गरी सर्वसम्मत निर्णय गरिएको छ । स्थानीय राजस्व परामर्शसमितिले राजस्व प्रक्षेपण गरी कार्यपालिकामा पेश गर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा **अनुसूची ५** मा संलग्न गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको आ.व. २०७६।७७ को नीति तथा कार्यक्रममा राजस्व सम्बन्धमा छुट्टै च्याप्टरमा नीतिहरु उल्लेख नगरिए पनि विभिन्न विषयगत क्षेत्रभित्र समेट्ने गरी देहाय अनुसार नीति तय गरिएका छन् :

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अभिबृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गरिने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरिक आय भएकाले गाउँबासी, उद्योग वाणिज्य संघ, टोलसुधार समितिहरु, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी कर सचेतना तथा अभिबृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाइने ।
- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट गाउँपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपार्टीको विकास गरिने ।
- विगत देखिका अभिलेखहरुलाई कम्प्युरकृत गरी सुरक्षित राख्ने प्रयत्न गरिने ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गरिने ।

- गाउँपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता मापदण्ड २०७२ लाई पूर्ण रुपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गरिने तथा गाउँपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरुलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकी कडाइ गरिने ।
- गाउँपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरुको अनुगमन तथा नियमन गरी विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाइने ।

४.२ विगतको आय परिचालनको अवस्था

यस गाउँपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा न्यून रहेको छ । आन्तरिक आय तर्फ नदीजन्य पदार्थ निकासी तथा विक्री शुल्क, सिफारिश दस्तुर तथा सम्पत्ति कर यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेका छन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ गाउँपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय कर र दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाउँपालिकाले मालपोत लाई जमीनको उपयोगका आधारमा वर्गिकरण गरेर दर निर्धारण गरेको छ । उद्योग व्यवसायको विकास भए अनुसार व्यवसाय करको असुली प्रभावकारी देखिँदैन घरबहाल कर, विज्ञापन कर, जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु करको सम्भावना तत्कालका लागि न्यून रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरुको तथ्यांकको शीर्षकगत आयसम्बन्धी अभिलेख ब्यवस्थित देखिँदैन । यसले गर्दा गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्‍याउन कठिनाइ रहेको छ । गाउँपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाले विगत आ.व. २०७४।७५ र २०७५।७६ मा संकलन गरेको यथार्थ आय, चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका नं. ११: गाउँपालिकाको आय वृद्धिदर

रु ००० मा

आय शीर्षक	२०७४।०७५ को यथार्थ आय	२०७५।०७६ को यथार्थ आय	२०७६।०७७ को अनुमानित आय
क. आन्तरिक आय	**२६८८४**	**६२९८३**	**१००४०१**
आन्तरिक आम्दानी	२६८८४	६२९८३	१००४०१
ख. राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय		**७३४७६**	**११५७६३**
संघीय सरकार (मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क)		६६६५६	९५३००
प्रदेश सरकार बाट (सवारी साधन कर)		६८२०	२०४६३
ग. अनुदान	**३३७६७३**	**३७९७७५**	**४३३९३७**
संघीय सरकारः समानीकरण अनुदान	२१४२४३	१६७३००	१५८५००
संघीय सरकार : सशर्त	१२३४३०	१६७८००	१८११००
संघीय सरकार समपुरक अनुदान			५००००
संघीय सरकार विशेष अनुदान			१५०००
प्रदेश सरकार समानिकरण अनुदान		८०७७	१०१७७
प्रदेश सरकार सशर्त अनुदान		३६५९८	१९१६०
प्रदेश सरकार (समपुरक/विशेष) अनुदान			
कुल जम्मा	**३६४५५७**	**५१६२३४**	**६५०१०१**

माथिको तालिकाबाट यस गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा करिव १६ प्रतिशत देखिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजश्व

बाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका नं. १२: गाउँपालिकाको कुल आयमा योगदान

रु ००० मा

आय शीर्षक	२०७५।०७६ को यथार्थ आय		२०७६।०७७ को अनुमानित आय	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
क. आन्तरिक आय	६२९८३	१२.२	१००४०१	१५.४४
ख. राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	७३४७६	१४.२	११५७६३	१७.८१
ग. अनुदान	३७९७७५	७३.६	४३३९३७	६६.७५
कुल जम्मा	**५१६२३४**	**१००**	**६५०१०१**	**१००**

४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता

गाउँपालिकामा राजश्व प्रशासन व्यवस्थापनका लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण गर्ने, संगठनात्मक स्वरुप तयार गर्ने वास्तविक दरबन्दीको यकीन गर्ने काम बाँकी रहेको छ । स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्वको संस्थागत क्षमता देहायअनुसार रहेको छ :

- राजस्व सम्बन्धी काम लेखा शाखाबाट भइरहेको र हालै मात्र नवनियूक्त आ.ले.प. सहायकलाई राजश्व सम्वन्धी जिम्मा दिइएको ।
- राजस्व प्रशासनमा एकिकृत सफ्टवेयर जडान नभएको तर सम्पत्ति करको असुली कम्प्यूटर विलिङ प्रणालीबाट भइरहेको ।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुरहरु र व्यवसाय कर संकलन गर्ने गरिएको, ४ वटा वडाबाट सम्पत्ति कर समेत लिन शुरु गरिएको ।
- राजस्व संकलनमा वडास्तरमा नगदी रसिदको प्रयोग भइरहेको ।
- वडा कार्यालयहरूले महिनाभर संकलन भएको रकम एकमुष्ठ बैंक दाखिला गरी विवरण सहित मासिक रुपमा शिषंकगत विवरण पेश गर्ने गरेको ।
- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा नभएको ।
- आर्थिक ऐन र यथार्थ संकलन बीचको तालमेल कमजोर रहेको ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समिति गठन तथा परिचालन प्रभावकारी र क्रियाशील रहेको ।
- राजस्व परिचालन सम्वन्धी कानुनको हकमा सम्पत्ति कर र व्यवसाय दर्ता कार्यविधि बनेको ।
- राजस्व संकलनको जिम्मेवारी पाएका कर्मचारीहरूको लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको ।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन नभएको ।

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको प्रशासनिक क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क. संगठनात्मक संरचना निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न गाउँपालिकामा राजस्व शाखा वा एकाई स्थापना, आवश्यक दरबन्दी स्वीकृति तथा कर्मचारी पदस्थापना गर्नु आवश्यक देखिन्छ । यसका साथै गाउँपालिकाको राजस्व अधिकारको आधारमा भौतिक सुविधा थप गर्ने, क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गर्ने एवं सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरूवाट समेत तोकिएका शिर्षकहरूमा आय संकलन गर्न क्षमता विकास गरी आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक छ ।

ख. आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ । तर प्रचलित संघीय कानुनी व्यवस्था अनुरुप यो कर सवै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनुपर्नेछ । गाउँपालिकाको जे.सी.बी. तथा अन्य यन्त्रउपकरण जस्ता सम्पत्तिको भाडा दर ऐनमा उल्लेख नभएको हुँदा यिनीहरुलाई ऐनमा समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सवै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोहीअनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । आगामी आ.व. २०७७।७८ का लागि आर्थिक ऐनको नमूना मस्यौदा **अनुसूची ६** मा संलग्न गरिएको छ ।

ग. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूवाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

घ. राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनका लागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने रकम र शिर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

ङ. तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेखबिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

च. समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसंग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय

संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसंग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी वनाउन निर्वाचित नेतृत्वले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरुसँग छलफल गरी नयाँ करका शिर्षकहरु कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

छ. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे नागरिक तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद - पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने विश्वास लिईएको छ ।

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भमा टेलीफोन मार्फत गाउँपालिका पदाधिकारीहरुसँग आवश्यक सूचना लिइएको र विद्युतीय माध्यमबाट गाउँपालिका पदाधिकारीहरुसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया आयोजना गरिएको थियो । यसक्रममा थप छलफलका लागि २०७७ जेठ ३२ गते गाउँपालिकाको आयोजना र परामर्शदातृ निकायको सहजीकरणमा संक्षिप्त कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भएको थियो । सो गोष्ठीमा गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, उद्यागा वाणिज्य संघका प्रतिनिधि लगायत अन्य अधिकृत कर्मचारीहरुको सहभागीता रहेको थियो । सो कार्यशालाबाट सहभागीहरूले आगामी कार्ययोजनाको खाका उपलब्ध गराउनुका साथै थप तथ्यांक समेत प्रदान गर्नुभएको थियो । उपरोक्त छलफल र विश्लेषणबाट आएका नतिजाहरूलाई समेत समावेश गरी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तल उल्लेखित स्वरुपमा तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरूलाई बृहत् रुपमा निम्न तीन क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ :

क. कर राजस्व सुधार योजना
ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना
ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका नं. १३: राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. कर राजस्व सुधार योजना

क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**भूमिकर/मालपोत**		
१.१	जग्गाको वर्गिकरण अनुसार राजमार्गसँग र मुख्य सडकमा जोडिएका कित्ताको विवरण संकलन गर्ने	२०७८ असोज मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
१.२	मालपोत कार्यालयहरुबाट जग्गाको नयाँ लगत र मूल्यांकन दर प्राप्त गर्ने	२०७८ असार मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.३	जग्गाको उपयोग अनुसार पून:वर्गिकरण गर्न वडा र टोल समूहहरुसँग परामर्श गर्ने	२०७७ माघ मसान्तसम्म	राजश्व परामर्श समिति वडा कार्यालय
२	**सम्पत्ति कर**		
२.१	सम्पत्ति करलाई थप स्पष्ट गर्न संघीय कानुनको भावना अनुसार स्थानीय आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०७८ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
२.२	सम्पत्ती करबारे सबै वडामा जनचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने	२०७७ पौषदेखि निरन्तर	राजस्व शाखा तथा वडा कार्यालय, राजस्व परामर्श समिति
२.३	सम्पत्ती कर लगायत अन्य करहरुको लागि एकिकृत सफ्ट्वेयर खरीद तथा सो सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था	२०७७ चैत्र	प्रमुख प्रशासकीय

क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	गर्ने	मसान्तसम्म	अधिकृत
२.४	सम्पत्ति कर प्रशासनका लागि थप भौतिक सामग्री हरुको व्यवस्था गर्ने (वडा कार्यलयमा)	२०७७ चैत्र मसान्त	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३	**घर जग्गा वहाल कर**		
३.१	बहालमा लगाएका घरधनीहरुलाई बहाल कर सम्बन्धमा जानकारी गराई कर तिर्न सूचित गर्ने	२०७७ श्रावण देखि हरेक महिना	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
३.२	वहाल कर तिरेको वा नतिरेको अनुगमन गर्ने	२०७७ भाद्र देखि निरन्तर	राजस्व शाखा, राजश्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
४	**व्यवसाय कर**		
४.१	व्यवसायको पहिचान, अभिलेखीकरण र वर्गीकरण गर्ने	२०७७ चैत्रसम्म	राजस्व शाखा र वडा कार्यालय
४.२	व्यवसायको वर्गीकरणका आधारमा दर पूनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गर्ने	२०७७ पौषसम्म	राजस्व परामर्श समिति तथा गाउँसभा
४.३	व्यवासाय दर्ता तथा कर संकलनका लागि आवधिक रुपमा घुम्ति शिविर संचालन गर्ने	२०७७ षौष देखी अर्धवार्षिक रुपमा	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
४.४	व्यवसाय कर सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	आ.व. २०७७।२०८८ देखि	राजस्व शाखा गाउँसभा
५	**जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर**		
५.१	जडीबुटी तथा कवाडी संकलनको सम्भाव्य क्षेत्र पहिचान गरी बिक्री हुने परिमाण यकिन गर्ने	२०७८ आषाढ मसान्त	राजस्व शाखा राजश्व परामर्श समिति
५.२	जडीबुटी र कवाडी करको दर निर्धारण गरी सो अनुसार ठेक्का वन्दोवस्त गर्ने गर्ने	२०७८ आषाढ मसान्त	गाउँ सभा, कार्यपालिका
६	**विज्ञापन कर**		
६.१	राजमार्ग आसपास राखिएका होर्डिङ बोर्ड तथा वाल पेन्टीङ हरुको आकार र संख्या गणना गर्ने	२०७७ मंसिर मसान्त	राजस्व शाखा
६.२	आकार र संख्या गणना अनुसार सम्भाव्य करको अनुमान गरी ठेक्का वन्दोवस्त गर्ने	२०७७ असोज मसान्त	गाउँ कार्यपालिका

ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, स्लेट आदिको बिक्री**		
१.१	हाल उत्खनन् र विक्री भइरहेका खोलाहरु वाहेक थप खोला र निजी खानीहरुको पहिचान गर्ने	२०७७ भाद्र मसान्त	गाउँपालिका अध्यक्ष
१.२	माथि उल्लेखित स्रोतहरुमा प्रारम्भिक वातावरणीय	२०७७ असोज मसान्त	कार्यपालिका र प्रविधिक

	परीक्षण गराउने		शाखा
१.३	थप भएका खानी र खोलाहरुको छुट्टै प्याकेजमा ठेक्का आब्हान गर्ने	२०७७ कार्तिक मसान्त	गाउँ कार्यपालिका
	नदीजन्य पदार्थको विक्री र निकासी शुल्कलाई आर्थिक ऐनमा दर र शिर्षक हेरफेर गर्ने	२०७७ आषाढ मसान्त	राजश्व परामर्श समिति गाउँ सभा
१.४	काम र बिक्रीको नियमित अनुगमन सुनिश्चित गर्ने	निरन्तर	कार्यपालिका, राजश्व परामर्श समिति
२	**नक्सा पास दस्तुर**		
२.१	घर निर्माण गर्दा नक्सा पास अनुमतिलाई कडाई गर्ने	निरन्तर	कार्यपालिका
२.२	गाउँपालिका भित्र भएका पक्की तथा कच्ची घरहरुको अभिलेखीकरण गर्ने	२०७७ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका र प्रविधिक शाखा
२.३	निर्माण भइसकेका घरहरुको अभिलेखीकरण तथा नक्सापास नियमनका लागि घरधनीलाई सूचित गर्ने	२०७७ माघ मसान्त	गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
२.४	नक्सापास कार्यका लागि इन्जिनियर तथा प्राविधिकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने	२०७७ चैत्र मसान्त	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.५	नक्सापास तथा अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने प्रावधान सहित सो प्रक्रियाबारे नागरिकलाई सुचित गर्ने	नियमित	प्राविधिक शाखा वडा कार्यालयहरु
३	**बहाल विटौरी शुल्क**		
३.१	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भएका सार्वजनिक जमिन तथा त्यहाँ रहेका संरचनाबारे तथ्यांक संकलन गर्ने	२०७८ असार मसान्त	प्राविधिक तथा प्रशासन शाखा
३.२	सार्वजनिक जमिनमा रहेका संरचना र विद्यमान उपयोगको अवस्था हेरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०७८ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
३.३	हटिया र बजारमा रहने अस्थायी पसलहरुको पटके शुल्क निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने	२०७८ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
३.४	विटौरी शुल्क तिर्नुपर्ने करदाताहरुलाई सूचित गर्ने	२०७८ असोज मसान्त	राजस्व शाखा
४	**दर्ता, नवीकरण तथा अनुमती दस्तुर**		
४.१	विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, स्थानीय व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि परिमार्जन गर्ने	२०७७ भाद्र मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, कार्यपालिका
४.२	दर्ता तथा नवीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा सेवा शुल्क दस्तुरबाट टुक्र्याउने	२०७८ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
५	**सेवा शुल्क**		
५.१	सडक मर्मत सम्भार शुल्क असुलीलाई कडाईका साथ लागू गर्ने	निरन्तर	कार्यपालिका
५.२	त्रिशुली नदीका मुख्य विन्दुहरुमा र्‍याफ्टीङ शुल्क	२०७७ असोज देखि निरन्तर	राजस्व शाखा

	असुलीको नियमित अनुगमन गर्ने		राजस्व परार्मश समिति
६	**दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता**		
६.१	गाउँपालिकालाई दीर्घकालीन आय हुनसक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने - मुख्य बजार र राजमार्ग आसपास भवन वा सटर - बजार क्षेत्रमा खानेपानी आयोजना सञ्चालन - अस्पताल निर्माण तथा सञ्चालन - अतिथी गृह	२०७७ संसीर मसान्त	गाउँ कार्यपालिका, गाउँ सभा
६.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरुको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि आवश्यक रकम विनियाजन गर्ने ।	२०७८ श्रावण मसान्त	गाउँ कार्यपालिका

ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
१.१	आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने - हालको राजस्व अधिकारका सम्भाव्य शिर्षकहरु अनुसार शिर्षक हेरफेर गर्ने - व्यवहारिक नदेखिएका, लागु नहुने तथा संघीय कानुनसँग बाझिने प्रावधानहरुलाई हटाउने । - राजस्व असुलीको व्यवस्थासंगै दण्ड, सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था पनि उल्लेख गर्ने ।	२०७८ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
१.२	राजस्व नीति सामर्थ्यमा आधारित तथा tax-benefit principle मा आधारित बनाउने	२०७७ कार्तिक मसान्त	गाउँ कार्यपालिका
१.३	पव्यवसाय कर सम्वन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७७ असोज भित्र	गाउँ कार्यपालिका
२	**सांगठनिक व्यवस्था (शाखा, जनशक्ति, पूर्वाधार र सूचना व्यवस्था)**		
२.१	राजस्व शाखा स्थापना गर्ने	२०७७ कार्तिकसम्म	कार्यपालिका
२.२	राजस्व शाखाका लागि थप कर्मचारी, सफ्टवेयर तथा भौतिक सुविधाको व्यवस्था गर्ने	२०७७ कार्तिक सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.३	राजस्व सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	२०७७ माघ सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३	**तथ्याङ्क तथा अभिलेख व्यवस्थापन**		
३.१	विभिन्न स्रोतका आन्तरिक आयलाई सम्बन्धित शीर्षक अन्तर्गत आम्दानी बाँध्ने	२०७८ असार मसान्त	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, आर्थिक प्रशासन शाखा

क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
३.२	सबै वडा कार्यालयहरुमा राजस्व प्रशासनका लागि कम्प्युटर बिलिङ सुरु गर्ने	२०७८ श्रावण १ देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
३	**करदातामैत्री/करदाता लक्षित कार्यक्रम**		
३.१	विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट कर असुलीका लागि चेतनामूलक सूचनाहरु प्रचार प्रसार गर्ने	२०७७ मंसिरदेखि निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र वडा कार्यालय
४	**पारदर्शिता र जवाफदेहिता**		
४.१	चौमासिक रुपमा खर्चसँगै आन्तरिक आय संकलनको विवरण सार्वजनिक गर्ने	चौमासिक	आर्थिक प्रशासन शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.२	राजस्व परामर्श समितिलाई सक्रिय गराउने (राजस्व परामर्श समितिको नियमित बैठक र छलफल गर्ने	त्रैमासिक	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति
५	**राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन**		
५.१	यस कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने	२०७७ साउन देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
५.२	कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने बजेट व्यवस्था गर्ने	२०७७ असार	कार्यपालिका गाउँ सभा

परिच्छेद - छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगमी तीन आर्थिक वर्षहरुका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७७।७८ देखि २०७९।८०) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्यांकमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरि केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका नं. १४: आगामी तीन आव.का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधार

(रकम रु. हजारमा)

क.सं.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय			
१	सम्पत्ति कर	२७३४	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	२१८७
२	भूमि कर (मालपोत)	३०५०	कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१८३०
३	घरजग्गा बहाल कर	२७००	कुल सम्भावनाको ५५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१५००
४	बहाल विटौरी शुल्क	२४००	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१६८०
९	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५००	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	४००
१०	व्यवसाय कर	३९५०	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	३१६०
११	जडीबुटी तथा कवाडी	९००	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	६३०
१२	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	७५०	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	६७५
१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१००	फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरुको बिक्री वाट आ.ब. २०७७।७८ मा रु १ लाख संकलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १५ प्रतिशत बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१००
१४	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री *(ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटोजन्य वस्तु)*	६५०००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	५८५००
१५	नक्सापास दस्तुर	१७१५	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१७१५
१६	सिफारिश दस्तुर	२०००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२०००
१७	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	२००

क.सं.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	आगामी आ.व.को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१८	नाता प्रमाणित दस्तुर	५००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	५००
१९	अन्य दस्तुर	१०५०	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	१०५०
२०	दण्ड, जरिवाना र जफत	४००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	४००
२१	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्यांकन समेत)	५००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	५००
२२	अन्य राजस्व (सडक मर्मत, र्‍याफ्टीङ शुल्क)	४१००	कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	३२८०
२३	बेरुजु	५००	अनुमानित वार्षिक ५ लाख	५००
ख	**राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाँड**			
	संघीय सरकार			
१	मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क	८८५००	आ.ब. २०७७।७८ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	८८५००
२	खनिज सम्बन्धी रोयल्टी		चालु आ.व.मा संकलन भएको आधारमा आ.व. २०७७।७८ का लागि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गरेको सिफारिशको आधारमा र त्यसपछि वार्षिक ५ प्रतिशतले वृद्धि हुदै जाने अनुमान	७४६
३	वन रोयल्टी			२
	प्रदेश सरकार			
३१	सवारी कर		आ.ब. २०७७।७८ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	२२५०९
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		चालू आ.व.को प्राप्तिमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान	१०००
३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		एकमुष्ट बार्षिक रु १ लाख अनुमान	१००
४	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	८००	आ.व. २०७७।७८ मा गाउँपालिकाको हिस्सा ६० प्रतिशत र त्यसपछि वार्षिक १० प्रतिशत वृद्धि हुदै जाने	४८०
ग	**अनुदान तर्फ**			
	संघीय सरकार			
१	समानिकरण अनुदान		आ.ब. २०७७।७८ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	१५८२००
२	शसर्त अनुदान			२३१५००
३	विशेष अनुदान			२००००
४	समपुरक अनुदान			१००००
५	अन्य अनुदान		चालु आ.व.को विनियोजन यथावत रही वार्षिक ५ प्रतिशतका दरले थपिँदै जाने	१००००
	प्रदेश सरकार			
१	समानिकरण अनुदान		आ.ब. २०७७।७८ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	१०२२९
२	शसर्त अनुदान			४७२८४
३	विशेष अनुदान			३०००
४	समपुरक अनुदान			२५०००
	अन्य आन्तरिक अनुदान			
१	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		विभिन संघ संस्थावाट आ.ब. २०७७।७८ मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि १० प्रतिशतले बृद्धि	१०००
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		जनताको लागत सहभागितावाट आ.ब. २०७७।७८ मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि बार्षिक १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	१०००

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिएबमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका नं. १५: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

रु. हजारमा

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०
**१०००० **	**राजश्व तथा अनुदान**	**५२६,१९६**	**६७२,६९१**	**७१६,६६१**	**७४१,२५१**	**७८३,३९४**
क.	**आन्तरिक आय**	**६२,९२९**	**९७,७६०**	**८१,३२८**	**८९,६०८**	**९८,७४६**
११३१३	सम्पत्ति कर	२,२७५	१,५००	१,३६८	१,५०४	१,६५५
११३१४	भूमी कर/मालपोत	२	८००	१,८३०	२,०१३	२,२१४
११३२१	घर जग्गा बहाल कर	४८४	६३०	१,८९०	२,०७९	२,२८७
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	-	३००	४००	४४०	४८४
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर (जडिबुटी तथा कवाडी कर)	-	१००	६३०	७२५	८३३
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	-	-	६७५	७४३	८१७
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	७,०३४	-	१००	११५	१३२
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा विक्री)	४६,७४८	४६,०००	५८,५००	६४,३५०	७०,७८५
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	९३८	१,८००	४,०००	४,४००	४,८४०
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	५७८	१,०००	१,७३५	१,९०९	२,०९९
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,६४७	१,२००	२,०००	२,२००	२,४२०
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	१००	२००	२२०	२४२
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२२	-	५००	५५०	६०५
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमती, इजाजत, नविकरण आदी)	९६	१,३२०	५००	५५०	६०५
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१३४	-	४००	४६०	५२९
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	६१	१०	५०	५८	६६
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	४००	४६०	५२९
१४५२९	अन्य राजस्व	-	४०,०००	३,२८०	३,६०८	३,९६९
१४६११	व्यवसाय कर	१,९१०	३,०००	२,३७०	२,७२६	३,१३४
१५१११	बेरुजु	-	-	५००	५००	५००
ख.	**राजश्व बाँडफाँड**	**७३,४९२**	**१२०,९९४**	**११३,१२०**	**११९,९७०**	**१२७,२८१**
	संघीय सरकार	**६६,६७२**	**९७,९१०**	**८९,२४७**	**९३,७०९**	**९८,३९५**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६६,६५६	९५,३००	८८,५००	९२,९२५	९७,५७१
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क					

१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी	-	-	१	१	१
१४१५४	बाँडफाँड भई प्राप्त खनिज सम्बन्धी रोयल्टी	१६	२,६१०	७४६	७८३	८२२
	प्रदेश सरकार	**६,८२०**	**२३,०८४**	**२३,८७३**	**२६,२६०**	**२८,८८६**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	२५००	१,०००	१,१००	१,२१०
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	६८२०	२०४६३	२२,५०९	२४,७६०	२७,२३६
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	-	०	१००	११०	१२१
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	-	१२१	२६४	२९०	३१९
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**३८९,७७५**	**४५३,९३७**	**५२२,२१३**	**५३१,६७४**	**५५७,३६७**
	संघीय सरकार	**३४०,१००**	**४०९,६००**	**४२४,७००**	**४४५,९३५**	**४६८,२३२**
१३३११	समानिकरण अनुदान	१६७३००	१५८५००	१५८,२००	१६६,११०	१७४,४१६
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१६७,८००	१८१,१००	२३१,५००	२४३,०७५	२५५,२२९
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	-	१५,०००	२०,०००	२१,०००	२२,०५०
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	-	५०,०००	५,०००	५,२५०	५,५१३
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	५०००	५०००	१०,०००	१०,५००	११,०२५
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी					
	प्रदेश सरकार	**४९,६७५**	**४४,३३७**	**९५,५१३**	**८३,५३९**	**८६,७१६**
१३३११	समानिकरण अनुदान	८०७७	१०१७७	१०,२२९	१०,७४०	११,२७७
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	३६,५९८	१९,१६०	४७,२८४	४९,६४८	५२,१३१
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	-	-	३,०००	३,१५०	३,३०८
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	५,०००	५,०००	२५,०००	१०,०००	१०,०००
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	-	१००००	१०,०००	१०,०००	१०,०००
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत (स्थानीय पूर्वाधार साझेदारी					
	अन्य आन्तरिक अनुदान	**-**	**-**	**२,०००**	**२,२००**	**२,४२०**
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	-	-	१,०००	१,१००	१,२१०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	-	-	१,०००	१,१००	१,२१०

परिच्छेद- सात : कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समितिलाई फागुन महिनाभित्र आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ। त्यसैले हरेक आर्थिक वर्षको फागुन महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूको लागि आवश्यक आधार हुनेछ। राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा बजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्बन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपणका लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने तथा आर्थिक वर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक वर्षका लागि तय गरिएका क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्न आवश्यक हुन्छ। यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ।

(क) कार्यालयस्तरको अनुगमनः प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू यो योजना कार्यान्वयन र अनुगमनमा बढी सक्रिय रहनु आवश्यक हुन्छ। स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको पुनरावलोकन/अनुगमन गरी लक्ष्य हासिल गर्नेतर्फ नीतिगत निर्णयहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। त्यसैगरी, आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्यपूर्व भएका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारका लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ। यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्तीपश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गरिन्छ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ। छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ।

(घ) बाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न चाहने संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनका लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन्। यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ। राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित तथ्यांक बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति संकलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि हुनसक्नेछ।

परिच्छेद - आठ : निष्कर्ष तथा सुझाव

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरुबाट तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको थियो । विभिन्न फारमहरुको प्रयोग गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सम्वन्धित अधिकारीहरुबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो । हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धति मार्फत् राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरियो । संकलित तथ्यांक, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरुको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

८.१ निष्कर्ष तथा सुझाव

यस अध्ययन अनुसार बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको आगामी आ.व. २०७७।७८ को कुल आय ७१ करोड ६६ लाख ६१ हजार हुने देखिएको छ । यसमा प्रस्तुत विवरणले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सो आ.व. मा ८ करोड १३ लाख २८ हजार हुने अनुमान गरिएको छ, जुन कुल आयको करिब ११.४० प्रतिशत हुन आँउछ । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरुमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ :

तालिका नं. १६: प्रक्षेपित आय संरचना

रु. हजारमा

क्र. सं.	राजश्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७७/७९	०७७/८०
१	आन्तरिक आय	६२,९२९	९७,७६०	८१,३२८	८९,६०८	९८,७४६
२	राजश्व बाँडफाँड					
	संघीय सरकार	६६,६७२	९७,९१०	८९,२४७	९३,७०९	९८,३९५
	प्रदेश सरकार	६,८२०	२३,०८४	२३,८७३	२६,२६०	२८,८८६
३	अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण					
	संघीय सरकार	३४०,१००	४०९,६००	४२४,७००	४४५,९३५	४६८,२३२
	प्रदेश सरकार	४९,६७५	४४,३३७	९५,५१३	८३,५३९	८६,७१६
	अन्य आन्तरिक अनुदान	-	-	२,०००	२,२००	२,४२०
	जम्मा	**५२६,१९६**	**६७२,६९१**	**७१६,६६१**	**७४१,२५१**	**७८३,३९४**
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)		११.९६	१४.५३	११.३५	१२.०९	१२.६०

उल्लेख गरिएअनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरु निम्नानुसार छन् :

- *राजश्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।*
- *आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानुन अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।*
- *आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।*
- *सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था ब्यवस्थित गरी कम्प्यूटरीकृत अभिलेख तयार गर्ने ।*
- *घरवहाल कर तथा व्यवसाय करलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।*
- *बहाल विटौरी शुल्कको सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै सो को परिचालनमा जोड दिने ।*
- *प्राकृतिक तथा नदीजन्य वस्तुको बिक्री सम्वन्धी वार्षिक ठेक्कालाई समयवद्ध र नियमित गर्ने ।*

गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरुमध्ये कतिपय अधिकारहरु क्रमिक रुपले परिष्कृत हुँदै आउँदा राजस्व प्रशासनलाई त्यस अनुरुप पारदर्शी र जवाफदेही बनाउनुपर्ने देखिन्छ । साथै राजस्व सुधार कार्य योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरुलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरु

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७।७८
- बागमती प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७६
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७६
- बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, बजेट बक्तब्य, नीति तथा कार्यक्रम
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७।७८
- वाग्मती प्रदेश सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७।७८
- अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (प्रदेश र स्थानीय तह), आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८, नेपाल सरकार
- आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८ को बजेट वक्तव्य, वाग्मती प्रदेश सरकार
- आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८का लागि सवारी साधन कर बाँडफाँडको अनुमानित विवरण, वाग्मती प्रदेश सरकार

अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम

तथ्यांक संकलन सूची

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्थाः

- संक्षिप्त परिचय
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
- आर्थिक अवस्था
- सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
- भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण
- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्यभौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सप्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग
- कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
- वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरणः

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७३/७४, ०७४/७५ र ०७५/७६) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७६/७७) को अनुमानीत/बजेट विवरण र मंसिर मसान्तसम्मको यथार्थ संकलन
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु
  स्रोतः प्रशासन, आर्थिक प्रशासन, राजस्व शाखा

तथ्यांक संकलन फारम

स्वामित्व वा भोग चलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वाबहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोग चलनमा रहेको जग्गा				

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

स्वमित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वाबहाल रकम (यदी भएमा)

स्रोत : जिन्सी शाखा तथा वडा कार्यालय

राजस्वमा प्रतक्ष्य आधारित सूचनाहरु

ख. भवनसम्बन्धीविवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमाभएको संख्या	औसतबहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु *(नोटः व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	*कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)*			
३.२	*अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)*			
३.३	*पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)*			
३.४	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*			
	जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानितक्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्यक्षेत्र			
जम्मा				

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय

व्यापार व्यवसाय सम्बन्धीविवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी
१	उद्योग			
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमाआदि)			
३	ब्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय			
४	डिलर तथा थोक विक्रेता			
५	अन्य ब्यवसायहरु			

स्रोत : विभिन्न प्रकाशन वा सूचना शाखा तथा वडा कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ

खानीजन्य वस्तुविक्री तथा निकासी

उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरु	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्रीमुल्य	संभाव्यनिकासी परिमाण
	ढुङ्गा			
	गिट्टी			
	स्लेट			
	बालुवा			
	दहत्तर वहत्तर			

स्रोत : आर्थिक प्रशासन शाखा, हालको ठेक्का प्रकृया, आईई प्रतिवेदन तथा सरोकारवाला संग छलफल

जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु ब्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरु	इकाई	कुल संकलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरु			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरु			
ग.	जिव जन्तु			

वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरु	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरु			
ख.	मेसिनहरु			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

स्रोत : राजस्व परामर्श समिति, आर्थिक प्रशासन, राजस्व तथा जिन्सी शाखा, वडा कार्यालय

गाउँपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
४	धारा				
५	अतिथिगृह				
६	धर्मशाला				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाहगृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				

अनुसूची ३ : राजस्व परिचालन तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशालाको माईन्युट तथा उपस्थिति विवरण

राजस्व परिचालन तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला

स्थान : बेनिघाट रोराङ गाउँपालिका, कार्यपालिकाको कार्यालय
मिति : २०७७ जेठ ३२ गते

कार्यक्रमको माईन्युट

डिएफआईडिको आर्थिक सहयोग तथा मटम्याकडोनाल्डको व्यवस्थापनमा सञ्चालित पूर्णिमा परियोजना र एसडिआईसी वीचमा भएको आपसी समझदारीको आधारमा बेनिघाट गाउंपालिकाका पदाधिकारी कर्मचारीहरु तथा एसडिआईसीका राजस्व परिचालन विज्ञ/परामर्शदाता वीच पालिकाको राजस्वको स्थिति, समस्या, चुनौति र संभावनाहरुको विषयमा छलफल भयो ।

गाउंपालिकाका अध्यक्ष श्री पित्त वहादुर डल्लाकोटीले वेनिघाट गाउंपालिका चुनढुङ्गा पर्याप्त भएको गाउंपालिका भएकोले यसको संभावनाको विषयमा सवैको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो । यहांवाट वर्षेनी ठूलो मात्रामा चुनढुङ्गा देशको विभिन्न स्थानमा निकासी हुने व्यहोरा समेत अवगत गराउने काम गर्नु भयो । यही चुनढुङ्गाको कारण यस गाउंपालिका अन्तर्गत विशाल सिमेन्ट फेक्ट्री स्थापना भएको र सो फेक्ट्रीवाट पालिकालाई पर्याप्त मात्रामा कर आउन सक्ने संभावना रहेको विषयलाई पनि संक्षेपमा प्रकाश पार्नु भयो ।

गाउंपालिकामा राजस्व सम्वन्धि नीतिलाई कार्यान्वयन गर्ने, राजस्वको विवरण अद्यावधिक गर्ने तथा राजस्व परिचालनलाई गति दिनका लागि छुट्टै शाखाको स्थापना नभएको भएता पनि हाललाई लेखा शाखाका कर्मचारीहरुले नै त्यसलाई सहयोग गरिरहनु भएको सम्वन्धमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले प्रकाश पार्नु भयो । लोक सेवा आयोगवाट पठाइएको १ जना कर्मचारीलाई राजस्व शाखाको जिम्मेवारी दिइएको भएता पनि उहां सो विषयमा नयां भएकोले उहांका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु आवश्यक भएको उहांले राय व्यक्त गर्नु भयो ।

नेपालको राष्ट्रियस्तरमा हेर्‍यो भने खर्च गर्ने विभाग/कार्यालय/शाखा भन्दा आम्दानी गर्ने विभाग/कार्यालय/शाखा वढी वलियो देखिएको तर स्थानी तहहरुमा आम्दानी गर्ने शाखाहरु कमजोर भएको विषयमा राजस्व विज्ञ विमल पोखरेलले प्रकाश पार्नु भयो ।

गाउंपालिकामा राजस्वको विवरण, आम्दानी आदि २ वटा वडाको सम्वन्धित वडाकै सफ्टवेयरमा इन्ट्रि हुने गरेको सन्दर्भमा लेखा प्रमुख सन्तोष अर्यालले जानकारी गराउनु भयो ।

पालिकाले व्यवसायकर संकलनका लागि शिविर, व्यवसाय कर शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु नचलाएको विषयमा योजना शाखाका प्रमुख परशुराम घिमिरेले छलफलमा ल्याउनु भएको थियो ।

गाउंपालिकाले ढुङ्गा, गिटी, वालुवाको यस वर्षसम्मको आई.ई.ई. गरेको तर दुर्भाग्यवश यस वर्षको ढुढुङ्गा, गिटी, वालुवाको ठेक्का लगाइएको भएता पनि टेन्डर डकुमेन्ट्स खरिद नभएकोले पालिकाको आन्तरिक राजस्वमा धक्का लागेको विषयमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जानकारी दिनु भयो । साथै लकडाउनका कारणले यो वर्षका लागि लक्ष्य गरिएको २० करोडको आन्तरिक राजस्वको २० प्रतिशत मात्र उठ्न सक्ने अनुमान उहांले सवैको सामु राख्नु भयो ।

गाउंपालिकाले घाटगद्दी गर्दा झण्डै २५ प्रतिशत खर्च हुने तर त्यो खर्च गर्ने प्रक्रियाको वारेमा नीति मौन रहेको र सम्वन्धित विषयमा तालुकदार निकायसंग परामर्श लिन खोज्दा मौनता प्रकट भएको गुनासो गर्दै पटके कर सोही नाममा लिन नपाइने भएता पनि स्थानीय तहहरुले पूर्वाधार उपयोग करको नाममा लिने गरेको उदाहरण पेश गर्दै वेनिघाट गाउंपालिकाले पूर्वाधार उपयोग कर लिने थालनी नगरेको विषयमा सवैलाई जानकारी गराउनु भयो ।

पालिकामा ञ्याफ्टङ्गको निकै संभावना भएको भएता पनि पालिकाले हालसम्म यस सम्वन्धमा काम शुरुवात नगरेको विषयमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले जानकारी गराउनु भयो ।

गाउंपालिकाले नक्सापास अन्तर्गत सेवा शुल्क लिने गरेको । यद्यपि यस्तो नक्सापास विशेष गरी घरको गुणस्तर निर्धारण गर्ने विषयमा सहयोगी सिद्ध हुनु भन्दा पनि वैंकवाट ऋण लिने प्रयोजनमा वढी केन्द्रित रहेको ।

कोरोनाले व्यवसाय दर्ता, अनुमति र नविकरणमा नकारात्मक प्रभाव पारेको ।

पालिकाले लिने कर भन्दा दस्तुरको शुल्क वढी भयो कि भन्ने सवाल परामर्श टोलीवाट व्यक्त भएको ।

नीतिगत रुपमा भन्ने हो भने उद्योग दर्ता, नविकरण र अनुमतिको कार्य गर्न घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयलाई अनुमति छैन । १० करोडसम्मका उद्योगहरु गाउंपालिकामा दर्ता, अनुमति र नविकरण गर्ने प्रावधान यस सम्वन्धि नीतिहरुमा पाइन्छ भने सो भन्दा माथिका उद्योगहरु कम्पनी रजिष्टार कार्यालयमा दर्ता हुने प्रावधान हुंदा हुंदै पनि घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयले उद्योग दर्ता, अनुमति तथा नविकरण गरी शुल्क असुली गर्ने कार्य सर्वथा कानून सम्मत नभएको विषयमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सवैका सामु राख्नु भयो ।

गाउंपालिकाले तयार पारेको व्यवसाय दर्ता, नविकरण सम्वन्धि ऐनमा व्यवसायीहरुको वर्गिकरणलाई जटिल वनाइएकोले यसलाई सरल, सहज वनाउनपट्टि लाग्नु पर्ने विषयमा सहजकर्ता प्रेम दवाडीले चर्चा गर्नु भयो ।

यही अवसरमा उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष रुद्र वहादुर खत्रीले उद्योग वाणिज्य संघले पूर्णिमासंगको साझेदारीमा व्यवसाय कर संकलनलाई मर्यादित र सुव्यवस्थित गर्नका लागि सञ्चालन गरिएका शिविर, छलफल कार्यक्रमहरुको वारेमा सवैलाई जानकारी गराउनु भयो ।

कार्यक्रमको उपस्थिति विवरण

आज मिति २०७६ साल असोज ३२ गते बेनिघाट गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री पित्त बहादुर उल्लाकोटीको अध्यक्षता, उपाध्यक्ष श्री देवी प्रसाद खिलवान तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री लक्ष्मण महराईको उपस्थितिमा बेनिघाट गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको विषयमा छलफल भयो। यस छलफलमा पालिकाका विभिन्न शाखाका शाखा प्रमुखहरुको समेत उपस्थितिमा SDIC / Purnima / mettmacdonald का कर्मचारीहरुबाट सहभागिता गरियको यस कार्यक्रमा तपशिलको उपस्थिति रहेको।

क्र.सं.	नाम / थर	पद	कार्यालय	हस्ताक्षर
१.	पित्त बहादुर उल्लाकोटी	अध्यक्ष	गाउँपालिका	
२.	देवी प्र. खिलवान	उपाध्यक्ष	गाउँपालिका	
३.	लक्ष्मण महराई	प्र. प्र. अ.	गाउँपालिका	
४	राजन खापकोटा	अधिकृत	गाउँपालिका	
५.	सन्तोष अर्याल	लेखाअधिकृत	गाउँपालिका	
६.	परशुराम घिमिरे	योजना शाखा	गाउँपालिका	
७.	डिल्लीराम शर्मा	लेखा शाखा	"	
८.	लोक प्रसाद पौडेल		Mettmacdonald (फिल्ड)	
९.	एकराज खुवेडी	इञ्जिनियर	Mettmacdonald	
१०	रुद्र बं. खत्री	अध्यक्ष	उद्योग वाणिज्य संघ	
११	प्रेम दवाडी	सहजकर्ता	SDIC, KTM	
१२	विमल पोखरेल	RMP-विज्ञ	SDIC-लेखा	
१३	रमेश अधिकारी	कार्यक्रम संयोजक	DCCI	
१४	अमृत निरौला	E.D.F	DCCI	

अनुसूची ४ : अन्तिम कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति विवरण

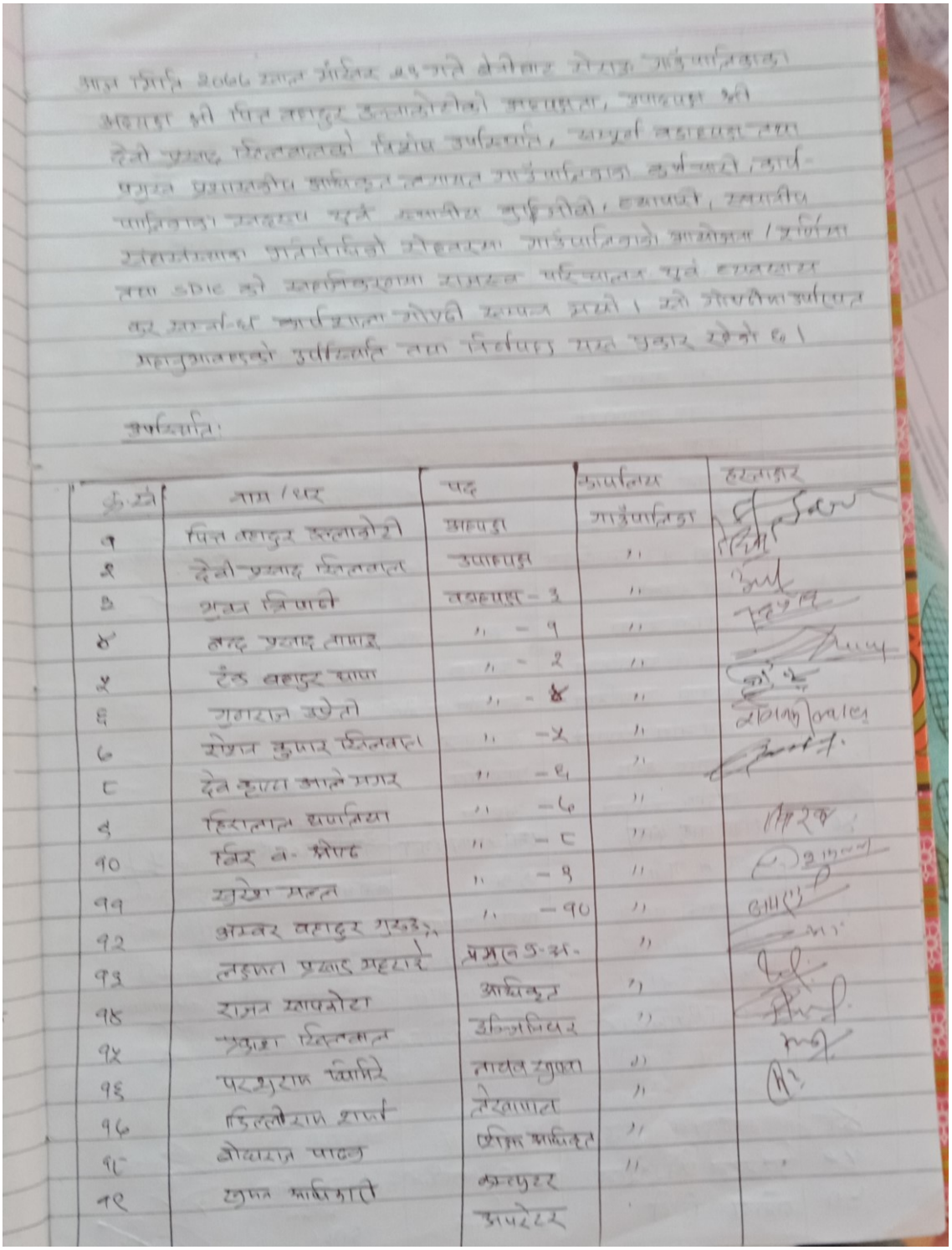

आज मिति २०७६ साल माघ २६ गते बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री पित बहादुर इलाकोटीको अध्यक्षता, उपाध्यक्ष श्री देवी प्रसाद पित्तलको विशेष उपस्थिति, सम्पूर्ण वडाध्यक्ष तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत गाउँपालिकाका कर्मचारी, कार्यपालिकाका सदस्य पूर्व स्थानीय सुझावीको, हजापको, स्थानीय टोलसमितिका पदाधिकारीको सहभागिता गाउँपालिकाको आयोजना / प्रायोजन तथा SDIC को सहभागितामा राजस्व परिचालन पूर्व व्यवस्थापन कर सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भयो । यो गोष्ठीमा उपस्थित महानुभावहरुको उपस्थिति तल विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

उपस्थिति:

क्र.सं.	नाम / थर	पद	कार्यालय	हस्ताक्षर
१	पित बहादुर इलाकोटी	अध्यक्ष	गाउँपालिका	
२	देवी प्रसाद पित्तल	उपाध्यक्ष	"	
३	ध्रुव त्रिपाठी	वडाध्यक्ष - ३	"	
४	नन्द प्रसाद तामाङ	" - १	"	
५	टेक बहादुर थापा	" - २	"	
६	गुगराज उप्रेती	" - ४	"	
७	रोशन कुमार पित्तल	" - ५	"	
८	देव कृष्ण आले राजा	" - ६	"	
९	हिरालाल घर्तिया	" - ७	"	
१०	खिर बे. भोपट	" - ८	"	
११	सुरेश महत	" - ९	"	
१२	अम्बर बहादुर गुरुङ	" - १०	"	
१३	लक्ष्मण प्रसाद महतारे	प्रमुख प्र.अ.	"	
१४	राजन खापरोटा	अधिकृत	"	
१५	प्रकाश पित्तल	इन्जिनियर	"	
१६	परशुराम पौडेल	लाइसेन्स सुपरभाइजर	"	
१७	हिलोराम शर्मा	तेरखाताल	"	
१८	बोधराज पाठक	एकिक अधिकृत	"	
१९	सुमन अधिकारी	कम्प्युटर	"	
		अपरेटर		

क्र.सं.	नाम थर	पद	कार्यालय	हस्ताक्षर
२०	विना कार्की	कार्यालय सहायक	"	
२१	कान्छी माया कार्की	"	"	
२२	सरस्वती बोहरा	"	"	
२३	राज बहादुर बस्नेत	"	"	
२४	गीता पाठक	सहायक	"	
२५	रमेश अधिकारी	कार्यक्रम संयोजक	"	
२६	निर्मला खुलेत	वडा सचिव -१	गाउँपालिका	
२७	कृष्ण बहादुर	" -२	"	
२८	सन्तोष खत्रीवाडा	" -३	"	
२९	मेनुका आचार्य	" -४	"	
३०	कृष्ण बहादुर	" -५	"	
३१	रविन्द्र प्र० उप्रेती	" -६	"	
३२	विष्णु प्र० थपलिया	" -७	"	
३३	उषा रोकाये	" -८	"	
३४	रीता रोका	" -९		
३५	कृष्ण ब० थपलिया	अध्यक्ष	अ.कृ.उ.स.	
३६	रेमनाथ थपलिया	उपाध्यक्ष कृषि समिति	बेनीघाट	
३७	ऋषि नाथ त्रिपाठी	सचिव	"	
३८	विनोद शाह	प्रतिनिधि	उपाध्यक्ष वडा	
३९	सुदीप रौतेला	अध्यक्ष	वडा वडा	
४०	शंकर बाबु कुवर	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	बेनीघाट रोराङ गा.पा.	
४१	केशर ब० गुजेल	ब.अ.	बेनीघाट रोराङ गा.पा.	
४२	बोधराज पाण्डे	शिक्षा अधिकृत	"	
४३	गुरु पाठक	का.उ.का. संयोजक	बे.रो.गा.पा.	
४४	कृष्णा राना	कार्यपालिका	बे.रो.गा.पा.	
४५	रमेश अधिकारी	कार्यक्रम संयोजक	ध.प.उ.वा.सं.	
४६	एकराज पुनवी	सहायक / इन्जिनियर	"	
४७	लोक ब० पाँडेय	यो.आ.स.	Purnima/MM	
४८	मणिराज कुँवर	आ.प.अ.प.	गाउँपालिका	
४९	विमल पोखरेल	का.नि. प्रमुख	गाउँपालिका सचिव	
५०	फणेन्द्र गिरी	परामर्शदाता	SDEC	

अनुसूची ५ : राजस्व परामर्श समितिले राजस्व प्रक्षेप०ा गरि कार्यपालिकामा पेश गर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा

(स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्धारा प्रकाशित को अनुसूची २ बमाजिम)

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका

राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन, ...

(क) पृष्ठभूमि

(ख) राजस्वको मौजुदा अवस्थाको विश्लेषण

(ग) राजस्व नीतिहरु

(घ) करका आधारहरु

(ङ) आगामी आ.व.को लागि प्रस्तावित कर तथा गैरकर राजस्व दर

सि.नं.	राजस्वको क्षेत्रहरु	चालु आर्थिक वर्षको दर	प्रस्तावित दर	पुष्ट्याईं	कैफियत

(च) आगामी आ.व.को लागि अनुमानित कर तथा गैरकर राजस्व रकम

सि.नं.	राजस्वको क्षेत्रहरु	गत आ.व.को यथार्थ रकम	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	आगामी आ.व.को अनुमान	कैफियत

(छ) निष्कर्ष तथा सुझावहरु

(.....)

संयोजक .....

सदस्य .....

अनुसूची ६ : आ.व. २०७७/०७८ का लागि आर्थिक विधेयक मस्यौदा नमूनाको रूपमा

आर्थिक विधेयक २०७७

गाउँ सभाबाट स्वीकृत भएको मिति : २०७७।०३।...

बेनीघाट रोराङ गाउँपालिका
विशालटार, धादिङ
बागमती प्रदेश, नेपाल

आर्थिक विधयेक, २०७७

प्रस्तावना : बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७।७८ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम थाक्रे गाउँपालिकाको गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम "आर्थिक ऐन, २०७७" रहेको छ ।

(२) यो ऐन २०७७ साल श्रावण १ गतेदेखि यस गाउँपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ ।

२. **सम्पत्ति कर :** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाको स्वामित्वमा रहेको घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाइने र असुल उपर गरीनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनका लागि "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म सम्झनुपर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने सम्पत्ति करको दर अनुसूची-१ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि घरको र जग्गाको मूल्यांकन दर अनुसूची -२ तथा घरको ह्रास कट्टीको दर अनुसूची -३ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

३. **मालपोत :** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दफा २ बमोजिम सम्पत्ति कर लाग्ने बाहेकका अन्य जग्गामा क्षेत्रफलको आधारमा मालपोत लगाइने र असुल उपर गरीनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने मालपोतको दर अनुसूची -४ मा उल्लेख भएबमोजिम हुनेछ ।

४. **घर जग्गा बहाल कर :** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्तिले घर, घरको छत, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड (छप्पर), कारखाना, वा जग्गा पूरै वा आंशिक तबरले बहालमा दिई प्राप्त गरेको आयमा घर जग्गा बहाल कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने घर जग्गा बहाल करको दर अनुसूची - ५ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५. **व्यवसाय कर :** (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित उद्योग, व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा व्यवसायको प्रकृति, पूँजी लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा वर्गीकरण गरी व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरीनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम व्यवसाय कर असुली गर्दा बैंक तथा वित्तिय संस्था र सुपर मार्केटहरूको प्रत्येक कारोबार स्थलमा अलग अलग इकाई मानी कर असुली गरीनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम लगाइने व्यवसाय करको दर अनुसूची - ६ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले खोटो, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मतृ वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेबापत अनसूची -७ बमोजिम जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर लगाइने र असुल उपर गरीनेछ ।

तर, त्यस्ता वस्तुको व्यवसाय गर्ने व्यक्ति वा कम्पनिलाई दफा ५ बमोजिम व्यवसाय कर लगाइएको अवस्थामा यस दफा बमोजिमको कर लगाइनेछैन ।

७. सवारी साधन कर : (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सा जस्ता सवारी साधनको दर्ता र वार्षिक नवीकरणमा गाउँपालिकाले सवारी साधन कर लगाउने र उठाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने सवारी साधन करको दर अनुसूची -८ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

८. विज्ञापन कर : (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइनबोर्ड, ग्लोबोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाइने र असुल उपर गरीनेछ ।

(२) उप दफा (१) बमोजिम लगाइने विज्ञापन करको दर अनुसूची-९ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

९. मनोरञ्जन कर : गाउँपालिकाले प्रदेश कानूनले तोके बमोजिमका सेवा र क्षेत्रमा सोही कानूनमा तोकिएको दरमा मनोरञ्जन कर लगाई असलु उपर गरीनेछ ।

१०. बहाल बिटौरी शुल्क : (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक, पर्ती वा ऐलानी जग्गालाई उपयोग गरी बनाइएका टहरा, छाप्रा वा पसल वा आवास तथा गाउँपालिकाले तोकेको सार्वजनिक स्थल, हाटबजार, मेला, जात्रा आदिमा सञ्चालन भएका पसलमा बहाल विटौरी शुल्क लगाई असुल उपर गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लगाइने बहाल विटौरी शुल्कको दर अनुसूची -१० मा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. सेवाशुल्क दस्तुर : गाउँपालिकाले कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयमार्फत् उपलब्ध गराउने सिफारिश, प्रमाणित, इजाजत जस्ता प्रशासनीक सेवामा अनुसूची -११ मा उल्लिखित दरमा सेवाशुल्क तथा दस्तुर लगाई असुल उपर गर्नेछ ।

१२. बिक्री गर्न सक्ने : (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको खोलानाला वा अन्य सार्वजनिक स्थलबाट वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन वा प्रारम्भिक वाताबरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटो जन्य वस्तुहरू तथा आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी आदि तथा नक्सा पासका लागि आवश्यक निवेदन

फाईल, बोलपत्र वा दरभाउपत्र फाराम आदि अनुसूची-१२ मा उल्लेख भए बमोजिमको दरमा बिक्री गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटो जन्य वस्तुहरू आदि बिक्री गर्दा बिक्रीको दर तथा उपलब्ध परिमाणका आधारमा कायम भएको न्यूनतम बिक्री मूल्यमा ठेक्का बढावढ गरी गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम ठेक्का निर्धारण नभएमा कार्यपालिकाले निर्णय गरी गाउँपालिकाले अमानत विधिबाट बिक्री गरी रकम संकलन गर्न सक्नेछ ।

१३. भाडामा लगाउन सक्ने : गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भवन, मेसिनरी तथा अन्य सम्पत्तिमा अनुसूची -१३ मा उल्लिखित दरमा भाडामा लगाउन सक्नेछ ।

१४. जरिवाना, ब्याज, हर्जाना र दण्ड : (१) गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको कर, शुल्क तथा महसुल तोकिएको समयमा भुक्तानी नगरेमा वा प्रचलित कानून पालना नगरेको कसूरमा अनुसूची -१४ मा उल्लेख गरिएको व्यवस्था तथा दरमा र सो दर नतोकिएकोमा कार्यपालिकाबाट तोकिएको दरमा जरीवाना सहित बक्यौता असुल गर्नेछ ।

१५. कर छुट : (१) गाउँपालिकालाई वार्षिक रुपमा तिर्नुपर्ने कर सोही आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिकभित्र र मासिक रुपमा तिर्नुपर्ने कर महिना समाप्त भएको सात दिनभित्र बुझाउने करदातालाई नियमानुसार लाग्ने करको क्रमश: दश र पाँच प्रतिशत छुट दिइनेछ ।

(२) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार, कुटनीतिक नियोग, गुठी र लाभको उद्देश्य नराखी सञ्चालन हुने संघसंस्थाको सम्पत्ति, वस्तु तथा कारोवारमा यस ऐन बमोजिमको कर लिइने छैन ।

स्पष्टीकरण: लाभको उद्देश्य नराखी सञ्चालन हुने संघसंस्था भन्नाले सामुदायिक अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्र, विश्वविद्यालय र सोका आंगिक कलेजहरू, सरकारी वा सामुदायिक विद्यालयहरू, सार्वजनिक पुस्तकालय, वाचनालाय, बालगृह, अनाथाश्रम, वृद्धाआश्रम, मठमन्दिर जस्ता सामाजिक संघसंस्था सम्झनु पर्दछ ।

१८. प्रचलित कानून बमोजिम हुने :यस ऐनमा उल्लेख गरिएको विषयहरूमा यसै बमोजिम र उल्लेख नगरिएको विषयमा प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

अनुसूची -१

(दफा २ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

सम्पत्ति करको दर

सम्पत्तिको मूल्य	बार्षिक दर
पाँच लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	एक मुष्ठ रु ५०
पाँच लाखदेखि दश लाख रुपैयाँसम्म	एक मुष्ठ रु १००
दश लाखदेखि पच्चिस लाख रुपैयाँसम्म	एक मुष्ठ रु २००.
पच्चिस लाखदेखि पचास लाख रुपैयाँसम्म	एक मुष्ठ रु ४५०
पचास लाखदेखि एक करोड रुपैयाँसम्म	एक मुष्ठ रु १०००
एक करोडदेखि दुई करोड रुपैयाँसम्म	एक मुष्ठ रु २५००
दुई करोडभन्दा माथि	एक मुष्ठ रु ६०००

अनुसूची -२

(दफा २ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

घरको तथा जग्गाको मूल्यांकन दर

(क) घरको मूल्यांकन दर

क्र.सं.	घरको प्रकार	घरको मुल्यांकन रकम (प्रति वर्ग फिट)
१	आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर	२२००
२	सिमेण्ट वा माटोको जोडाईमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो भई आर.सि.सि. छाना	१८००
३	सिमेन्ट वा माटोको जोडाइमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो जस्ता/टायल, ढुङ्गाको छाना	१२००
४	प्रि फ्याब तथा जस्ताले बनेको भित्ता र टिनको छाना	१५००
५	जस्ता वा टायलको छाना भएको टहरा वा सेड	५००
६	कच्ची खर (एकमुष्ठ)	प्रति घर ५०,०००

नोटः माथि उल्लेखित वाहेक अन्य किसिमका संरचना भएमा लागतको आधारमा मिल्दो जुल्दो प्रकार तथा बनोटमा उल्लेखित दरको आधारमा मूल्यांकन गरिनेछ ।

(ख) जग्गाको मूल्यांकन दर

घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकनका लागि जग्गाको हालको मालपोत रजिष्ट्रेशनको दरलाई आधार मानिनेछ ।

अनुसूची -३

(दफा २ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

घरको ह्रास कट्टी दर

बनोटको किसिम	**ह्रासकट्टी दर**
आर.सि.सि. फ्रेम स्टक्चर भएको भवन वा गोदाम	वार्षिक १.५ प्रतिशतका दरले ६० वर्षसम्म
सिमेण्ट वा माटोको जोडाइमा इँट्टा वा ढुङ्गाको गारो भई आर.सि.सि. छाना भएको भवन वा गोदाम	वार्षिक २ प्रतिशतका दरले ४५ वर्षसम्म
सिमेन्ट वा माटोको जोडाइमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो जस्ता/टायलको छाना भवन वा गोदाम	वार्षिक ३ प्रतिशतका दरले ३० वर्षसम्म
जस्ता वा टायलको छाना भएको सेड	वार्षिक ५ प्रतिशतका दरले १८ वर्षसम्म
कच्ची घर	वार्षिक १० प्रतिशतका दरले ९ वर्षसम्म

अनुसूची -४

(दफा ३ को उपदफा (२) संग सम्वन्धित)

मालपोतको दर

जग्गा रहेको क्षेत्र	स्थान (गाउँपालिकाले समग्र गाउँक्षेत्रलाई ४ वटा क्षेत्रमा विभाजन गरि स्थान पहिचान गर्नुपर्ने)	वार्षिक मालपोत दर (प्रति रोपनी) रु.
बजार उन्मुख क्षेत्र	(..... देखी ..... सम्म) (..... देखी ..... सम्म) (..... देखी ..... सम्म) (..... देखी ..... सम्म)	- १० रोपनी सम्म स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. ..... - १० रोपनी भन्दा बढी स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. .....
आवासिय क्षेत्र		- १० रोपनी सम्म स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. ..... - १० रोपनी भन्दा बढी स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. .....
कृषी,पाखो, बगर तथा अन्य क्षेत्र		- १० रोपनी सम्म स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. ..... - १० रोपनी भन्दा बढी स्वामित्ववाला जग्गा धनीलाई : रु. .....

अनुसूची -५

(दफा ४ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित)

घर जग्गा बहाल करको दर

जग्गा तथा घर भाडामा लिने	करको दर
लेखा परिक्षण गराउने दायित्व भएका संस्थाहरूले वहालमा लिएको जग्गा र घरको	वहाल रकमको १० प्रतिशत
अन्य (व्यापार, व्यवसायिक, घरयासी वा कृषी) प्रयोजनका लागि लिएको जग्गा र घरको	वहाल रकमको ..... प्रतिशत

अनुसूची -६

(दफा ५ को उपदफा (३) संग सम्वन्धित)

व्यवसाय करको दररेट

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको व्यापार तथा व्यवसाय गर्नेले गाउँपालिकावाट व्यवसाय इजाजत पत्र लिई वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नु पर्नेछ। व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण गर्दा लाग्ने व्यवसाय करको दर देहाय बमोजिम रहेको छ :

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	दर्ता दस्तुर	वार्षिक कर		
			ठूला	मझौला	साना
१	व्यापारिक वस्तु				
२.	विषेशज्ञ सेवा				
३.	सेवा व्यवसाय				
४	उद्योग				
५	वित्तीय सेवा				
६.	स्वास्थ्य सेवा				
७.	शिक्षा सेवा				

अनुसूची -७

(दफा ६ संग सम्वन्धित)

जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करको दर

गाउँ क्षेत्रभित्र उत्पादन वा संकलन भई व्यवसायिक उपयोग हुने निम्नलिखित वस्तुहरूमा देहाय बमोजिम जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर लिइनेछ :

क.सं.	**जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु**	**वार्षिक कर**	
१	खाली सीसी, प्लाष्टिक (बोतल, भाँडाकुँडा, पुराना जुत्ता, चपल, ग्यालन र जर्किन), खाली बोरा, तेलको टिन, धातुका टुक्राहरू, पुन : प्रशोधन (रिसाइक्लिङ्ग) गरी पुनः प्रयोगमा आउन सक्ने सामानहरू	प्रति ट्रिप	ठूलो ट्रक रु. ..... सानो ट्रक, टिपर, रु. ..... ट्र्याक्टर रु. .....
२.	खोटो प्रति टिन	प्रति टिन	रु. .....
३.	वनकस (खर)	प्रति ट्रक	रु. .....
४.			

अनुसूची -८

(दफा ७ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

सवारी साधन करको दर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने देहायका सवारी साधनमा पहिलो पटक सवारी दर्ता र वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्दा लाग्ने करको दर निम्न अनुसार हुनेछ :

क.सं.	सवारीको किसिम	दर्ता तथा इजाजत	वार्षिक कर
१	अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सा	१०००	१५००

अनुसूची -९

(दफा ८ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

विज्ञापन करको दर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सार्वजनिक स्थलमा गाउँपालिकाको इजाजत लिई गरिएको विज्ञापन सामाग्रीमा देहाय बमोजिम वार्षिक विज्ञापन कर लगाई असुल उपर गरिनेछ :

क.सं.	विज्ञापन सामग्रीको किसिम	वार्षिक विज्ञापन कर	
१	विद्युत्तीय डिजिटल बोर्ड प्रति वर्ग फिट		
२	होडिङ्ग बोर्ड प्रति वर्ग फिट		
३	व्यानर पोष्टर प्रति वर्ग फिट		
४	भित्ते लेखन प्रति वर्ग फिट		
५	व्यापार तथा मेला आदीमा इलेक्ट्रोनिक डिस्प्ले (दैनिक)		

नोटः (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निजी सम्पत्तिको उपयोग गरी कसैले विज्ञापन राख्न चाहेमा गाउँपालिकाको इजाजत लिई विज्ञापन सामग्री राख्न सक्नेछ । यस्तो विज्ञापन राखे वापत गाउँपालिकालाई बुझाउनु पर्ने विज्ञापन करको दर सार्वजनिक स्थलमा राखेको विज्ञापन करको दरको आधा (पचास प्रतिशत) हुनेछ ।

(२) गाउँपालिकाको इजाजत नलिई गरिएको विज्ञापन सामग्रीहरूलाई गाउँपालिकाले कुनै पनि समयमा अग्रिम सूचनाविना हटाउन सक्नेछ ।

(३) पसलहरूमा राखिने परिचयपाटी (व्यवसाय प्रमाण पत्रमा तोकिएको ढाँचा तथा साइज अनुसार) मा विज्ञापन कर लाग्ने छैन । तर, परिचयपाटीमा विज्ञापनमूलक सामग्री प्रचार गरेमा सोमा विज्ञापन कर लाग्नेछ ।

अनुसूची -१०

(दफा १० को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

बहाल बिटौटी शुल्कको दर

क. ऐलानी तथा सार्वजनिक स्थलको उपयोग

स्थान	**शुल्कको दर**	**कैफियत**
गाउँक्षेत्रका सडकको दायाँ बायाँको जग्गा उपभोग गरेबापत	प्रति रोपनी न्यूनतम मासिक रु ..... र अन्य क्षेत्रमा न्यूनतम मासिक रु	
सार्वजनिक स्थलमा पटके रुपमा उपयोग गरे बापत	प्रति वर्गफिट दैनिक रु.	

ख. अस्थायी हाटबजार र घुम्ती पसल (पटके रुपमा)

क्र.सं.	**व्यापार/व्यवसाय/कारोबार**	**शुल्कको दर (पटके रुपमा)**

अनुसूची -११

(दफा ११ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

शुल्क तथा दस्तुरको दर

क्र.सं.	सिफारिश, अनुमति तथा प्रमाणित	दर रु
	अन्य सिफारिश दस्तुर	

अनुसूची -१२

(दफा १२ सँग सम्बन्धित)

बिक्रीको दर

सामग्रीहरू	इकाई	बिक्री दर रु
ढुंगा, गिट्टी	प्रति घन फिट	
बालुवा	प्रति घन फिट	
माटो	प्रति घन फिट	
काठ	प्रति वर्ग फिट	
बोलपत्र वा दरभाउ पत्र फाराम	प्रति गोटा	रु ..... वा सोभन्दा माथि (सार्वजनिक खरिद नियमावली अनुसार)
नक्सापासको पुस्तक तथा निवेदन		

अनुसूची -१३

(दफा १३ सँग सम्बन्धित)

सम्पत्ति भाडाको दर

सम्पत्ति	भाडा दर रु
जेसीबी (ब्याक हो लोडर) प्रति घण्टा (इन्धन वाहेक)	
हल भाडा साउण्ड सिस्टम सहित (प्रति पटक)	
हल भाडा साउण्ड सिस्टम बाहेक (प्रति पटक)	
प्रोजेक्टर (प्रति पटक)	

अनुसूची -१४

(दफा १४ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

जरिवाना, शुल्क र व्याज (हर्जाना) लाग्ने सम्बन्धी व्यवस्था

जरिवाना लाग्ने : तल उल्लिखित कसुर गर्ने व्यक्ति, व्यवसायी वा संस्थालाई देहायको दरमा जरिवाना लाग्नेछ :

क्र. सं.	**कसुर**	**दण्ड जरिवाना (रु.)**
१	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य पदार्थहरू उत्खनन् तथा बिक्री अनुमति प्राप्त गर्ने व्यवसायी वा संस्थाले तोकिएको परिमाणभन्दा बढी उत्खनन् गरेमा वा अनुमति बेगर उत्खनन् गरेमा	उत्खनन् भएको परिमाण जफत गरी प्रति घन फिट रु ..... जरिवाना
२	नक्सा पास नगरी निर्माण कार्य गरेमा	रु. .....
३	गाउँपालिकामा दर्ता वा इजाजत नलिई नयाँ व्यवसाय संचालन गरेमा	रु. .....
४	गाउँपालिकाले निषेध गरेका क्रियाकलाप संचालन गरेमा	गाउँ कार्यपालिकाले निणर्य गरे बमेजिम रु. ..... सम्म

ब्याज (हर्जाना) लाग्ने : कुनै करदाताले यस ऐन बमोजिम लाग्ने कर, दस्तुर, सेवा शुल्क समयमा दाखिला नगरेमा अन्यत्र व्याज (हर्जाना) तोकिएकोमा सोही बमोजिम र नतोकिएको हकमा तिर्नु बुझाउनु पर्ने रकमको वार्षिक पन्ध्र प्रतिशतका दरले व्याज (हर्जाना) लाग्नेछ ।

समयमा विवरण दाखिदा नगरेमा शुल्क लाग्ने : यस ऐन तथा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम विवरण दाखिला गर्नु पर्ने दायित्व भएको करदाताले समयमा विवरण दाखिला नगरेमा यस ऐन बमोजिम तिर्नुपर्ने करको दोब्बर रकम विलम्ब शुल्क सहित लाग्ने कर निजबाट असुल गरिनेछ ।

झुट्टा विवरण दिएमा जरिवाना लाग्ने : यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम विबरण दाखिला गर्नुपर्ने दायित्व भएका करदाताले कर छल्ने नियत लिई झुट्टा वा अधुरो विवरण दाखिला गरेमा नियमानुसार लाग्ने करको तेब्बर रकम जरिवाना सहित लाग्ने कर निजबाट असुल गरिनेछ ।

व्याज (हर्जाना) नलाग्ने : यस ऐन बमोजिम लाग्ने शुल्क, व्याज (हर्जाना) र जरिवानामा पुनः ब्याज (हर्जाना) लाग्ने छैन ।